قان ئىچىدىكى بوۋاق

(بارىن ئىنقىلابىنىڭ 20 يىللىقىغا)

سەۋدايى

— بىزگە سىڭدۈرۈلگەن مەپكۇرە تۈپەيلى شۇنداق بىر خىل كەسكىن ئىشەنچ ۋە يا قاراشقا كەلگەنمىزكى، ئەر- ئايال، ياش قېرى، بوۋاق ياكى ئۆي ھايۋانلىرىنى ئايرىپ ئولتۇرماستىن قارا- قويۇق ئېتىۋېرىشتىن ئىبارەت ۋەھشىيلىك پەقەت ياپون باسقۇنچىلىرىغا، جاھانگىرلارغا ۋە فاشىستلارغىلا خاس تەبىئەت بولۇپ، بۇنى «ئازادلىق ئارمىيە» نامى بىلەن بىرلەشتۈرۈپ كۆرۈشنى تەسەۋۋۇر قىلالمايتۇق...

— (جاڭ جۈنتاۋ[1]نىڭ ئادۋۇكاتىغا دېگەنلىرىدىن)

خىتايلاردا كەم بولىۋاتقىنى ۋىجدان ۋە ئادالەت تۇيغۇسى.

— جاڭ جۈنتاۋنىڭ ئادۋۇكاتىنىڭ سۆزىدىن

—ھە،... كەلدىڭمۇ؟ ئاللاھ قوبۇل قىلسۇن، — دېدى ئايال خۇپتەندىن قايتىپ كەلگەن ئېرى ئىشىكتىن كىرىشىگىلا، — بۇ كېچە نېمە بولۇدىغاندەك، مەختەتقارى، تېنچ ئۆتەمۇ، يا...؟ — دەپ سورىدى ئارقىدىنلا.

---

[1] جاڭ جۈنتاۋ — بارىن ئىنقىلابىنى باستۇرۇشقا قاتناشقان سابىق خىتاي ئەسكىرى بولۇپ، كېيىن ئامېرىكىغا سېغىنغان، — ئا.

تالادا ھېچقانداق ئۈن-تىنىش يوق ئىدى. بۇ جىمجىتلىق نورمال زامانلاردىمۇ مانا شۇنداقمىدى؟ ياكى كىشىلەر بولغۇسى بۈيۈك بىر غەۋغانى كۈتۈۋاتقاندا مانا شۇنداق تۇيۇلامدۇ، بىلىپ بولمايتتى. ئىشقىلىپ بۇ جىمجىتلىق شۇنچىلىك يۈرەكنى سىقاتتىكى، ئۇنىڭدىن كۆرە ئالەمنى مالەم قىلىۋەتكۈدەك گۈلدۈرماما گۈلدۈرلىگەن بولسا، دېگۈسى كېلەتتى. تېخى باھارنىڭ باشلىرى بولغاچقا كۆللەردە پاقىلارنىڭ كۇرۇلداشلىرىمۇ، چېكەتكىلەرنىڭ چىرىلداشلىرىمۇ ئاڭلانمايتتى، بۇ ھال بۇ جىم-جىت كېچىنى تېخىمۇ مۈكەممەللەشتۈرۈپ، كىشىنى قورقۇتقۇدەك سۈرلۈك قىلىۋەتكەن ئىدى.

مورا بېشىدا ئىس چىقىرىپ يېنىپ تۇرغان جىن چىراق ئۆينى بەك غۇۋا يورۇتقاچقا، سىرتتىن كىرگەن ئادەمگە دەرمەھەل بىرنېمە كۆرۈنمەيتتى. مەخەتقارى شۇڭلاشقا دەرھال جاۋاپ بەرمىدىمۇ، ياكى دەيدىغانلىرىنى ئويدانراق ئويلىنىۋالماقچى بولدىمۇ، ئەيتاۋۇر ئىشىكتىلا تۇرۇپ، بىر-ئىككى مىنۇتچە غۇۋا قاراڭغۇلۇقتىكى كىچىككىنە ئۆينىڭ بۇلۇڭ-پۇچقاقلىرىغا قاراپ تۇردى، كېيىن ئاستا سۇپا تەرەپكە سىلجىپ:

— ئاللاھ بىلىدۇ، ئاللاھ — دېدى مەخەتقارى چوڭقۇر ھەسرەت يوشۇرۇنغان ئاۋازدا، — سادىسەن-دە، زىبىخان، سادىسەن،... زەيدىنقارىمنىڭ دېگەنلىرىنى ئۇنتۇدۇڭما؟ شۇ خىتايلار يۇرتىمىزدا بولغان مۇددەتتە بىز خەققە تېچلىق بوممايدۇ، دېمەپمىدى؟ — جىن چىراقنىڭ يورۇقىدا ئۇلارنىڭ ھەر ئىككىسىنى تونۇۋالغىدەك كۆرۈشكە ئىمكان يوقىدى. پەقەت ئاۋازلىرىدىنلا ياش ئەر-خوتۇنلار ئىكەنلىكىنى ئىلغا قىلغىلى بولاتتى. ئۆيمۇ چىراقنىڭ ئىسى ياكى ھەمىشەمكى سامان ئوتىنىڭ تۈتەشلىرىدىن قارىداپ كەتكەندەك، تورۇستىكى ۋاسا بورىلىرى قارىداپ كەتكەن، ئىستىن ھاسىل بولۇدۇغان قارا تور ھەر يەردە ئېسىلىپ تۇراتتى. ئۆي پاكار، شۇدىگەرلىكنىڭ چالمىسىدىنلا قوپۇرۇلغان تامدىن ئىبارەت ئىدى. ھەر نەرسىدىن نامراتچىلىقنىڭ ئىزناسى مانا مەن دەپ بىلىنىپ تۇراتتى.

ئاڭغىچە تەم-تىم ماڭغان ئوغلى سۇپىنى تۇتۇپ مېڭىپ كېلىپ، دادىسىنىڭ پاچىقىغا ئېسىلدى.

مەخەتقارى بالىنى قولىغا ئالدى، ئاندىن سۇپىغا ئاۋايلاپقىنا ئولتۇرۇپ،

ئوغلىنى تىزلىرى ئۇستىگە دەسسىتىپ تۇرۇپ، باغرىغا چىڭ باستى. شۇ بىر نەچچە ئېغىز سۆزدىن كېيىن ئارىغا چۈككەن جىملىقنى بالىنىڭ ئۆزىگە خاس چۈشۈنۈكسىز تىلىدا بىرنېمىلەرنى دېيىشىلا بۇزۇپ تۇراتتى. ئەمما مەخەتقارى بۇلارنى ئاڭلىمايتى. ئۇنىڭ يۈرىكىنى ئاللىنېمە مۇجۇپ تۇراتتى. خىياللىرى قالايمىقان، تەرتىپسىز ئۇيلار كاللىسىنى چولغىۋالغان ئىدى. بالىنىڭ كۈچۈنۈپ تىپىرلىشى ۋە نارازىلىقىدا ھىساپ قىلىشقا بولۇدۇغان ۋارقىرىشى بىلەنلا ئاندىن بالىنى باغرىغا باسقاندا بەك چىڭ سىقىۋەتكىنىنى بىلدى. بۇ مەھەكەم قۇچاغلاشتا ئاتىلىق سۆيگۈسى ئۇستۇن كېلەتتىمۇ ياكى قورقۇش ھىسسىمۇ؟ بىلىپ بولمايتى. ئاشۇ بۇدرۇق كىچىككىنە جاننىڭ نېمە بولۇشى ھەققىدىكى قورقۇنۇچلۇق خىيال ئۇستۇنلۇكتەمىدى؟ ياكى ئاشۇ سۇنئىي ۋە ئەنسىز جىملىقنىڭ سەۋەپچىسى بولغان ھادىسىلەرگە كۆڭۈل بۆلۈش تۇيغۇسى ئۇستۇنلۇكتىمىدى؟ بۇنىمۇ ئىلغا قىلىش تەس ئىدى.

ئۇ مەخەتقارى دېيىلسىمۇ، ئەمەلىيەتتە قارى ئەمەس ئىدى. ئۇنى قارى قىلىش دادىسىنىڭ ئارزۇسى ئىدى. ئەپسۇسكى، ئۇنىڭ ئوقۇش يىللىرىدا دىن بەكمۇ قاتتىق چەكلەنگەن زامانلار بولغاچقا، قارى بولماق تۇگۇل، ناماز ئوقۇغۇدەكمۇ ئىمكانى قالمىغان كىشىلەردىن كىم ئۇنىڭغا دەرس بېرىشكە پېتىنسۇن؟ ئۇ كىچىك چاغدىلا دادىسى ناھىيە بازىرىدا شېھىت بولدى. بۇ يۇرتتا ئەزەلدىن شېھىت ئائىلىلىرى قەدىرلىنەتتى. گەرچە كوممۇنىست خىتايلار، ئۆتمۇشتىكى خىتايلاردىنمۇ ۋەھشىي، ئۆلگەنلەر ئۈچۈن ھاياتلاردىن، ئۆلگەنلەرنىڭ بالىلىرىدىن ھىساپ ئالىدىغان دەرىجىدە شۇمپەن بولسىمۇ، شېھىتلەرنى «خەلق دۈشمىنى، ۋەتەن ساتقۇچ، بۇزۇق ئۇنسۇر،... » دەپ قارىلاپ، خەلققە يامان كۆرسۈتۈشكە تىرىشسىمۇ، قېنى پاكىز بۇ يېزا خەلقى يەنىلا شېھىتلەرنى بېشىدا كۆتۈرەتتى. شۇڭا كىچىك يېتىم قالغان مەخەتقارى يۇرتنىڭ بالىسى بولۇپ، كۆپنىڭ كۆيۈنۈشى ئاستىدا ئۆستى.

مەكتەپتە چالا-پۇلا ئوقۇدى، خەت-ساۋادى چىققاندەكمۇ بولدى، ئەمما ئۇ چاغلاردا ئۇنىڭ ئوقۇغىنى خىتايلار چىقىرىپ بەرگەن يېڭى ئېلىپبە بولغاچقا، كېيىن يەنە ساۋاتسىز بولۇپ قالغان ئىدى.

سىياسەت بىرئاز ياخشىلاندى دېيىلگەن يىللاردىن كېيىن ئۇ ئىشتىن

كېيىن كەچلىرى قارىلارغا بېرىپ، بىرئاز قۇرئان ساۋادىنى چىقاردى. يېقىنقى يىللاردىن بېرى زەيدىنقارىنىڭ يۈرەكنى لەرزىگە سالىدىغان ۋەزلىرىگە ھېرىسمەن بولۇپ، ئەر-خوتۇن ئىككىلەيلەن سادىق مۇرتلارغا ئايلاندى. دىنىنى خېلى تۈزۈك چۈشۈنۈپ قالدى. ئېتىقادى رۇسلاندى. ئاللاھنىڭ بۇنچىلىك ھىدايەتكە ئېرىشتۈرگىنى ئۈچۈن شۈكرانىلىرى ھىساپسىز ئىدى. ئىلگىرىكى غەپلەتلىك كۈنلىرىگە نىسبەتەن كۆڭلى يورۇغان، نېمىشكە ئىبادەت قىلىدىغانلىقىنى بىلىپ قىلىدىغان بولغان ئىدى. زەيدىنقارىنىڭ ساھابىلەر ھەققىدىكى تەسىرلىك ھىكايىلىرىدىن يۈرەكلىرى لەرزىگە كەلگەن ياش ئەر ـ خوتۇنلار جىمىكى ئۈمىد ئارزۇلىرىنى مۇجەسسەملىگەن ھالدا تۇنجى پەرزەنتى تۇغۇلىشى ھامان مەسلىھەتلىشىۋالغاندەكلا ئۇنىڭغا خالىد دېگەن ئىسىمنى قويۇشنى مۇۋاپىق تاپقان ئىدى. بەلكىم ئۇلار ئوغلىنىڭ ئاشۇ يېڭىلمەس ئىسلام سەركەردىسى خالىد ئىبنى ۋەلىدكە ئوخشاش يۇرتىنىڭ بېشى، ئازاتلىق قوشۇنىمىزنىڭ سەردارى بولۇشىنى ئۈمىت قىلىشقاندۇر.

زەيدىقارىمۇ ئۇنىڭ ئىخلاسمەنلىكىنى، جاپاغا چىدامىلىقلىقىنى ياقتۇرۇپ قالغاچقا خېلى موھىم ئىشلارغا ئۇنى بۇيرۇيتى. زەيدىن يۈسۈپ سىياسىۋىيلىكى كۈچلۈك ۋەزلىرىنى باشلىغىلى بىر يىلدىن ئاشقان، ئەڭ يېقىنلىرى ئىچىدە جىددىي قوزغۇلاڭ ھازىرلىقى ۋە پىلانى ئۈستىدە ئىشلىمەكتە ئىدى. مەخەتقارى مانا شۇ ئىشلارنىڭ ئىچىدە بولغىنىدىن پەخىرلىنەتتى. ئۇنى قەشقەرگە بومبا ئۈچۈن چۆيۈندىن قاپاق شەكىللىك نەرسىلەرنى قۇيدۇرۇش، ئېلىپ كېلىشكە بۇيرىغاندا، ئۇمۇ ئۇستازىنىڭ جامائەت فوندىنى ئاسراش روھىنى دوراپ، قەشقەرگە پىيادە بېرىپ، پىيادە كەلگەن، ھەتتا كۆتۈرەلمىگۈدەك يۈك بولمىسىلا، يېنىكرەك يۈكلەرنىمۇ كۆتۈرۈپ پىيادە يۈرگەن ئىدى.

كېيىن ئىشەنچىلىك ئائىلىلەردە پوروخ ئۈچۈن «شورى[1]» ئايرىش ئىشى ئېلىپ بېرىلغاندا، مەخەتقارى ۋە ئايالى ئەڭ ئەۋەل ئۆزلىرىنى مەلۇم قىلىشتى.

---

[1] يەرلىكتە خەلقىمىز «شورى » دەپ ئاتىغان بۇ نەرسە خېمىيىلىك بىرىكمە، بىر خىل تۇز بولۇپ، ئىلمي ئاتىلىشى كالىي نىترات (KNO_3)، ـــ ئا.

ئىشتىن كېلىپ، كېچىلىرى چىرىمدان قايىنتىپ، شورى ئايرىدى. شورى پوروخنىڭ ئەڭ ئاساسلىق ماددىسى ئىدى. ئەمما ئۇلار بۇنىڭ زادى قانداق نەرسە ئىكەنلىكىنى بىلمەيتى، پەقەت پىشقەدەم ئۇۋچىلار ئۆزىگە لازىملىق ئوقلىرىنى ئۆزلىرى ياسايدىغان بولغاچقا، قەدىمدىن كېلىۋاتقان بىر رېتسىپ باردى. رېتسىپقا كۆرە يۇلغۇن تۇۋىگە چۈشكەن چىرىمدان توپلۇنۇپ قازاندا قايىنتىلاتتى، ياكى قوينىڭ قىغىنى كەتمەندە يوغان- يوغان قومۇرغاندا ئاستى قەۋەتلىرىدە ئاق چېچەكلىگەن يەرلىرى بولاتتى، مانا شۇ ئاق نەرسىلەر توپلانسىمۇ بولاتتى. ئاندىن ئەخلەت چاۋىرى سۈزۈۋېتىلىپ، ئاستىدىكى لايمۇ ئايرىۋېتىلىپ، سۈيى داۋاملىق قايىنتىلسا ئاق كىرىستال ھاسىل بولاتتى. مۇشۇسى شورى ياكى شور دېيىلەتتى. ئاندىن بۇنى تارشا گۈگۈت ياسايدىغانلار ئىشلىتىدىغان گۈگۈت پوقى (گۈڭگۈرت) بىلەن ياغاچ كېپىكى (ھەرە كېپىكى — پوزەك)كە ئارىلاشتۇرسا پوروخ بولاتتى. ئۇلار بۇنىڭ ئىچكىي قانۇنىيىتىنى بىلمىسىمۇ، بۇرۇنقىلاردىن قالغان ئادەت بويىچە ئىشلەيتى. ھەر ئاخشىمى بىر قازان قايىنتىپ تۇراتتى. ئوتۇن قىس ئىدى، سامان، كۆتىچەك،... دېگەندەك تېزى يوق يېقىلغۇلار بىلەن بىر قازان قايىنتىپ، كىرىستال تۇتتۇرماق ئاسان ئەمەس ئىدى. ئەمما ئۇلار بۇلارنىڭ ھەممىسىنى «ئاللاھ رىزاسى ئۈچۈن! » دەپلا قىلاتتى.

ئۇلاردا زەيدىنقارىغا ئاجايىپ ئىخلاس باردى. بۇ پەزىلەتلىك ئادەمگە چوڭقۇر ئىشىنەتتى. ئۇلار ھەرگىز ساختا بىلىمدانلارچە «مۇشۇنچىلىك ئىشلار بىلەن خىتايدەك بۈيۈك كۈچ ئۈستىدىن غەلىبە قىلغىلى بولامدۇ؟» دەپ سوراپ ئولتۇرمايتى. ئاللاھ رىزاسى ئۈچۈن دەپ يولغا ئاتلاندۇقمۇ، بولدى. ماڭغىنىمىزمۇ، ياتقىنىمىزمۇ ساۋاپ، جەڭدە ئۆلسەكمۇ، ئۈيقۇدا ئۆلسەكمۇ ئوخلاشلا ساۋاپ. چۈنكى ئاللاھ ئىشىمىزنىڭ مېۋىسىگە قاراپ ئەمەس، نىيىتىمىزگە كۆرە ئەجىر بېرىدۇ، دېگەنگە شەكسىز ئىشىنەتتى. بۇ ئىشنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك بىر پىلان ئىكەنلىكىنىمۇ بىلىشەتتى. پۈتۈن مەملىكەتتە بىر ھەركەت ئورتاقلىقى، ئىدىيە ئورتاقلىقى ئۈچۈن خىزمەتلەر كېتىۋاتاتتى. بەزىدە تۇرپاندىن قەمەرىددىن دېگەن بىرى كېلەتتى. كۇچادىن كېلىشەتتى. پىچاندىن كېلەتتى، خوتەندىن كېلەتتى. مەملىكەت مىقياسىدا بىرلا ۋاقىتتا

كۆتۈرۈلۈدىغان بۇ ئىنقىلاپنىڭ رەھبىرى بولسا ئاشۇ ئاددىي-ساددە دېھقان زەيدىنقارى ئىدى. ئۇمۇ قارى ئاتالغىنى بىلەن قارى ئەمەس، نە پەننىي مەكتەپتە، نە دىنىي ئوقۇشتا تۈزۈكرەك ئوقۇمىغان بولۇشىغا قارىماي، ئاللاھ سۆيگۈسى، ئاللاھنىڭ مۆمىن قۇللىرى بولغان مىللىتىگە، مۆمىنلەرگە تەۋە زېمىن بولغان ۋەتىنىگە مۇھەببىتىنىڭ ماگمىدەك هارارىتىدىن ئەنە شۇنداق بۈيۈك ئىشقا جۈرئەت قىلىۋاتقان بىر ئىنسان ئىدى. تەشكىللەش تالانتى، جەزبىدار نۇتۇق قابىلىيىتى، لېدىرغا خاس روھىي ئۈستۈنلۈك بىلەن كىشىلەرنى ھېيىقتۇرۇش كۈچى، نىيىتىگە كۆرە ئاللاھ تەرىپىدىن ئىلتىپات قىلىنغان تەبىئىي تالانت ئىدى دېيىشلا مۇمكىن.

ئىش تېخى خام ئىدى. يەنە نەچچە يىللىق تەييارلىق دەۋرى بار ئىدى. ئەمما، دانىش موللامدەك ئىمانىي زەرگە ساتىدىغان مۇناپىقلارنىڭ ساتقىنلىقى تۈپەيلىدىن ئىش پاش بولۇپ قالغاچقا، قولقوشتۇرۇپ تۇرۇپ ئۆلۈمنى كۈتكەندىن كۆرە، «يېتىپ قالغىچە، ئېتىپ قال»نى تاللىغان زەيدىنقارى، مەغلۇبىيەتلىك بۇ تاللاشتا ھەممىنى بىراقلا دوغا تىكىۋەتمەسلىك ئۈچۈن، يېزىلىق ھۆكۈمەت ئەتراپىدىكىلەر، دانىش موللام بىۋاستە بىلىدىغانلار بىلەنلا قارشىلىق كۆرسىتىپ شېھىت بولۇشقا قارار قىلغان، باشقا كۈچلەرنى يوشۇرۇن ھالەتكە ئۆتۈپ، ئىلاجى بار ساقلىنىپ قېلىشقا، كەلگۈسى ئىسيانلارنىڭ ئۇرۇقى بولۇشقا بۇيرىغان ئىدى.

مەخەتقارىلارنىڭ ئۆيى تۆۋەن ھويلا مەھەللىسىدە بولغاچقا يېزا مەركىزىگە يېقىن ئىدى. كۈندۈزى ئادەملەر ئارىسىدا ئۇچۇرلار شىۋىر-شىۋىر يەكۈزۈلۈپ تۇراتتى. خىتاي ساقچىلىرى مۇجاھىتلارنى قورشىۋالغان بولسا، كېيىن سىرتقى بىر ھالقا بىلەن مۇجاھىتلار خىتاي ساقچىلىرىنى قورشىۋالغان ئىدى. ئىچىدىكى مۇجاھىتلار قولدا ياسالغان بومبىلىرىنىڭ پىلىكىگە ئوت يېقىپ، تامدىن ئارتىلدۇرۇپ سىرتقا ئاتاتتى. «گۇم!» قىلغان ھەيۋەتلىك پارتلىغان ئاۋاز چىقاتتىيۇ، ئەمما ئۆلۈۋاتقان خىتايلارنىڭ «ئەيىيا- ئەيىيا»لىرى تۈيۈلمايتى؛ گۈمبۈرلەش ساداسى بىلەنلا بىر نەرسە ھۇشقۇيتۇپ ھاۋاغا ئۇچقانلىقى بىلىنەتتى.

مەخەتقارى ئۆزىنىڭ ئاشۇ قورشاۋدىكىلەر ئىچىدە بولمىغىنىغا، شۇلار بىلەن

بىللە شېھىت بولمىغىنىغا ئېچى پۇشاتتى. ئەمما بۇ زەيدىنقارىنىڭ بۇيرۇقى ئىدى. ئۇنىڭ ھايات قېلىشىمۇ ئوخشاشلا موھىم ئىدى. ئەگەر ھايات قالالىسا،... بىرمۇنچە ئادەم تونۇغۇن ۋە بوگۇن يېزىلىق ھۆكۈمەت ھويلىسىدا شېھىت بولغانىدى. بۇلارنىڭ شېھىت بولىشى ۋاقىت مەسىلىسى ئىدى. قاچانلا بولمىسۇن شېھىت بولىشى ئېنىق ئىدى. چۈنكى ئوق ئاللىقاچان يايدىن چىققان ئىدى.

ئۇلارنىڭ شېھىت بولۇشتىن بىر قورقۇنچىسى يوق ئىدى. چۈنكى زەيدىن قارىنىڭ تەبلىغلىرىدىن شۇنى بىلەتتىكى، مۆمىن ئەگەر جىھات قىلىپ ئۆلسە سوئال-سوراقسىز جەننەتكە كىرەتتى، مەڭگۈلۈك نىمەتلەردىن بەھرىمەن بولاتتى، ئۇ ئاللاھ نەزىرىدە شۈنچىلىك ئەتىۋارلىق بولاتتىكى، خالىغان كىشىلىرىدىن 70نى جەننەتكە ئېلىپ كىرىشكە ھوقۇقلۇق بولاتتى. شۇڭا ئۆلۈمنىڭ قورقىدەك نېمىسى بار؟ ئۆلسە تېخى ياخشى، ھايات قالسا تېخىمۇ كۆپ ساۋاپ تېپىش ئۈچۈن تىرىشاتتى.

يېڭىدىن توي قىلىپ، ياشلىقنىڭ پەيزىنى سۈرگىدەكمۇ بولماي ئىككى يىل ئۆتكەن، يەنە ئۇزۇن- ئۇزۇن شېرىن كۈنلەر ئالدىدا بولىشى كېرەك ئىدى، ئەمما ئۇلار بۇنىڭغىمۇ ئۆكۈنۈپ كەتمەيتى. پەقەت بىر تاللا ئوغلى باردى، ئەمدىلا تەم-تىم ماڭغان بۇ بودرۇق بوۋاقنىڭ نېمە بولىشى ئەندىشىگە سالاتتى. ئەمما دەرھاللا يەنە بۇنداق بىھۇدە پىكىرلەرنى ئۆزىدىن نېرى قىلىشقا تىرىشاتتى. چۈنكى ياراتقان ئاللاھ بار، ئۇ ھەممىنىڭ ئىگىسى، ئۆلمىسە چوڭ بولۇپ قالىدۇ، ئۇلارمۇ شېھىتلەرنىڭ يېتىم قالغان بالىسى ئىدى، ئۆلمەي چوڭ بولدىغۇ؟ بىرەر مۆمىنىنىڭ كۆڭلىگە سالسا بېقىۋالار... ھەدىسلەردە: «بىر ئوبدان ئائىلىسى ۋە باللىرىنى تاشلاپ كېتىپتۇ، دېگەن پىتنىلەرگە قۇلاق سالماڭلار،... » دېيىلمىگەنمىدى؟

— بىردەم يامباشلىۋالامىلا، مەخەتقارى؟ — سادىق ھەمراھىنىڭ پىچىرلىغانىدەك ئۈندىشى بىلەن ئېسىگە كەلگەن مەخەتقارى، ئايالىنىڭ كۆڭلىگە قورقۇنۇچ سالماسلىق ئۈچۈن، ئۆزىنى خاتىرجەم كۆرسىتىشكە تىرىشىپ:

— شۇنداق قىلماي، ئەمىسە، —دېدى، — ئۇخلايمىز، ئانىسى، ئۇخلىماي

نېمە بوپتىكەن؟

ئەمما ئۇنىڭ غەشلىكى قورقۇنۇچتىن ئەمەس، بەلكى يېزا مەركىزىدىكى ئىشلارنىڭ ئۆيلىغاندەك بولمىشىدىن ئىدى. بۇ غەشلىكتە ئۇزۇن زامان پەرۋىش قىلغان بىر ئىشىنىڭ ئاز قالغاندا بەرباد بولىشىدا پەيدا بولۇدۇغان ئىچكى ئېچىشىش ھىسسى ياتاتتى؛ ھەممە ئىش جايىدا بولۇدۇغىنىغا ئىشىنىلگەن بىر ئىشىنىڭ ئۆيلىمىغانلا بىر چاتاق بىلەن كۈتمىگەن نەتىجە بەرگىنىدە تۇغۇلۇدۇغان ئاچچىق بارىدى. ئەخەتقارى ئايالى بىلەن كېچىلىرى ئۇخلىماي شورى قاينىتىپ ھازىرلىغان، كېيىن قەشقەردە مەشچىلەرگە قۇيدۇرۇپ كەلگەن چۆيۈن «قاپاق»لارغا قاچىلىغان ياكى كالتە-كالتە كېسىلگەن تۇربىلارغا قاچىلاپ، ئېغىزىغا ياغاچ قېقىپ ھازىرلانغان بومبىلىرىنىڭ پەقەتلا ئاۋاز چىقىرىشتىن باشقىغا يارىمىشى يۈرەكنى مۇجاتتى. ئۇلار مەكتەپ يۈزى كۆرمىگەن، ئەسكەرلىك تەربىيىسى ئېلىشقا پۇرسىتى بولمىغان ساددا دىھقانلار تۇرسا، پوروخ بىلەن پارتىلىتىش قورالى ياسىسا بولمىشىنى، پوروخنىڭ پەقەت ئوق ئۈچۈنلا ئىشلىتىلىدىغانلىقىنى قانداقمۇ بىلسۇن؟ كاشكى بۇ مىللەتنىڭ بىلەرمەنلىرىدە ئاشۇنچىلىك جۈرئەت، ئاشۇنچىلىك روھ بولغان بولسا، ئۇلارغا قېتىلىپ، بىرەر ئىلمىي مەسلىھەت بەرگەن بولسىچۇ؟ پوروخنىڭ بوشلۇققا ئىنتىلىش خۇسۇسىيىتى بولىشىنى، شۇنداق ئىكەن، چۆيۈن قاپاقنى يېرىش ئەمەس، پەقەتلا ئاغزىغا قېقىلغان ياغاچنىلا ئىتتىرىپ چىقىرىۋېتىدىغانلىقىنى دەپ بەرگەن بولسا،...

مەخەتقارىنى غەش قىلىۋاتقىنى مانا شۇ ۋە بۇنىڭ ئاقىۋىتىدە خىتاي جاللاتلىرىدىن بىر بۆلۈكنى ئۆلتۈرۈش ھىسابىغا ئاندىن شېھىت بولماي، بىكاردىن -بىكارغا، بىھۇدە قۇربان بولۇش ئىدى. گەرچە ئاللاھنىڭ ۋەدىسىگە كۆرە ئۇلارنىڭ ئاللاھ ئالدىدىكى ئەجرى كېمەيمىسىمۇ، يەنىلا كىشى قىلغان ئەجرىنىڭ بوشقا كېتىۋاتقىنىنى، جېنىنىڭ ئەرزان قۇربانلىق بولۇشىنى كۆرسە چىدىيالمايدىغان گەپكەن!

***

گۈلدۈرمامىلىق شىددەتلىك يامغۇر ھارپىسىدا ھاۋا دىمىقلىشىپ، بوشلۇقنى نېمىدۇر قاماللىۋالغاندەك بىلىنىدىغۇ، بۇ كېچە پەۋقۇلئاددە بىر

غەۋغاغا هامىلىدەك، پۈتۈن جانلىقلار، دەريالار، سايلار، شۇدىگەرلىكنىڭ چالمىسىدىن ياسالغان ئەسكى ئۆيلەرمۇ، پۈتۈن جىسمى مىڭ كۆز ۋە قۇلاق بولۇپ، نىمىنىدۇر كۈتۈۋاتقاندەك ئىدى.

يېڭىساردىن چىققان بىر قوشۇن ئاتۇشباغ كەنتىنى ئايلىنىپ، كۈسەن دەرياسىدىن ئۆتۈپ، گۈلباغ ۋە تاشمىلىق تەرەپتىن يېيىلىپ، جەنۇپ ۋە غەربىي جەنۇپتىن شىمالغا سىلجىماقتا ئىدى. ئۇپال، بۆرىختاي تەرەپلەردىنمۇ قارا چۆمۈلىلەردەك قىمىلدىغان سانسىز ئەسكەرنىڭ شەپىسى كېلەتتى. ئەمما، ئۇلار ئۇزاقتا بولغاچ بارىندىكى سۈنئىي جىملىقنى بۇزالمايتى.

***

ئىككى كۈندىن بېرىكى پارتلاش ۋە ئېتىشما ئاۋازلىرىدىن كېيىن ئەتراپنى قاپلىغان قەۋرىستان جىملىقى كۈسەن ۋە گەز دەرياسى ئارىسىدىكى بۇ ۋادىنى قۇچىقىغا ئالغان ئىدى.. گەز دەرياسىنىڭ كەڭ يېيىقلىرىدا پاخپىيىپ ئۆسكەن يۇلغۇن ۋە بالغۇنلار ئارىسىدا ئۇۋۇ قىلىشقا كۆنگەن مۈشۈكياپىلاقنىڭ ھوقۇلدىشىمۇ ئاڭلانمايتى. ئادەملەرنىڭ تۇيغۇسى بۇ جىملىققا ئىشىنەلمەيۋاتقان يەردە، تەبىئەتنىڭ بۇ تۇيغۇن جانۋىرى قانداقمۇ خاتىرجەم بولالىسۇن؟ خۇددى كىشىلىك جەمىيەتتە ياخشى ئىش قىلىپمۇ ياخشى بولالمايدىغان ئادەملەردەك، ئىنسانلار ئۈچۈن نۇرغۇن پايدىلىق ئىشلارنى قىلىپ بېرىدىغان بۇ جانۋارنىڭ «شۇملۇقنىڭ سىمۋولى» دېيىلىپ، «ھۇقۇش» ئاتىلىشىمۇ ئادەمنى ئەپسۇسلاندۇرىدىغان سانسىز ناھەقچىلىكلەردىن بىرى ئىدى. ئەگەر ئۇ راستىنلا شۇملۇقنىڭ سىمۋولى بولۇدۇغان بولسىدى، بۈگۈنكىدەك كېچىدە توختىماستىن ھۇۋلىغان بولاتتى. ئەمما بۇ تۇيغۇن مەخلۇق قان ھىدى ئېلىۋاتاتتى. ئىگىز كۆكتىن بېقىپ، كۆرۈشكە ئادەتلىنىپ قالغان ئاشۇ توپا چىراي، يالاڭاياق يېزا كىشىلىرىنىڭ پاجىئەسىنى ئالدىن سېزىۋاتقاندەك، يا كۈسەن دەرياسىنىڭ يوقۇرى تەرەپلىرىگە، چاتقال، زىرىقلارنىڭ ئارىسىغا، يا گەز دەرياسىنىڭ يوقۇرىسىدىكى تاغ ئارىلىرىغا كەتكەن، شۇ يەرلەردە بىرەر قىيانىڭ يېرىقلىرىدا ئولتۇرۇپ، جىم-جىت، تىنچ ـ ئاسايىش كۈنلەرنى ئارزۇلاۋاتقاندەك قىلاتتى. چۈنكى، ئېتىشمىلار قىزىيدىغان بولسا ئۇنىڭ ئۇۋۇ ئۇبېكتلىرى مۆكۈنىۋالماي تۇراتتىمۇ؟

ئىككى دەريا ئارىلىقىدىكى بۇ ۋادا يېقىنقى يېرىم ئەسىر ئىچىدە قانچىلىغان جەڭگە-جېدەللەرگە سەھنە بولدى؛ قانچە مىڭلىغان بىگۇناھ ئىنسانلارنىڭ قەتلىئامىلىرىغا شاھىت بولدى؛ مىليون يىللاردىن بېرى توختىماي ئېقىپ كېلىۋاتقان دەريا سۈيىگە قانمىغاندەك، ئەنە شۇ گۇناھسىزلارنىڭ قانلىرىنىمۇ جىمجىمدە ئۆزىگە سىڭدۈرۈپ كېلىۋاتاتتى.

40-يىللارنىڭ باشلىرىدا ئۇپال، تاشمىلىق، بارىن قاتارلىقلارنى ئۆز ئىچىگە ئالغان «ئويتاغ ئىنقىلابى»نى باشتىن كەچۈرگەن بۇ تۇپراق، سوۋېت ئىتتىپاقىنىڭ ئويۇنىغا قۇربان بولۇپ، مىڭلاپ شېھىت بەرگەنىدى. پۈتلىرى يالاڭئاياق، چىرايىدىن توپا ئۆرلەپ تۇرۇدۇغان بۇ كىشىلەرنىڭ كۆڭلى ئانا تۇپراقتەكلا پاك، ئاپتاپتا كۆيۈپ قىزغۇچ قارمتۇللاشقان بەدەنلەرنىڭ ئىچىدىكى تومۇرلاردا ئابىكەۋسەردەك ئېسىل قان ئېقىپ تۇرغاچقا، زاتىدىن قۇللۇقنى تەن ئالمايتى. مىڭلارنى قۇربان بېرەتتى-يۇ، ئۈستى- ئۈستىگە مەغلۇبىيەتلەر بىلەن نەتىجىلىنىپ تۇرۇدۇغان ئىسيانلىرىنى داۋام قىلىۋېرەتتى.

ئاشۇ يىللاردىكى شېھىتلەرنىڭ ۋۇجۇدىدىن ئاققان پاك قانلاردىن يەنە يېڭى مۇجاھىدلار تۆرەلگەن ئىدى. كوممۇنىست ئىستىلاسىنىڭ دەسلىۋىدە، ئۆزىمىزدىن بولغان مۇناپىقلارنىڭ «كوممۇنىزىم»نى سۈپەتلەشلىرىدىن سۆكۈتكە پاتقان بۇ يۇرتلار، ئانچە ئۆتمەيلا ئالدانغانلىقلىرىنى بىلىپ، 50 يىللارنىڭ باشلىرىدا يەنە بىر قېتىم ئىسيان تۇغى كۆتۈرۈشكەن ئىدى. ئۇ چاغلاردا جاللات ۋاڭ جىننىڭ چىقارغان پەرمانىغا كۆرە بىر خىتاي ئەسكىرىنىڭ جېنى ئۈچۈن بەش ئەر كىشى ئۆلتۈرۈلەتتى. شۇنداق دېيىلگىنى بىلەن، ئۆلگەنلەرنىڭ ھىسابىنى ھېچكىم بىلمەيتى.

ئاللاھ يولىدا بېرىلگەن جاننىڭ، ئاققۇزغان قاننىڭ خاسىيىتى شۇ بولۇدۇكى، ھاياتلارنىڭ قانلىرى پاكلىنىدۇ. شېھىتلەرنىڭ ھەققى ھۆرمىتى ئۈچۈن 70 يېقىننى جەننەتكە باشلىشىغا مەرھەمەت قىلىشقا ۋەدە قىلغان ئاللاھ، ئاشۇ يېقىنلارنى جەننەتكە لايىق قىلىش ئۈچۈن ئۇلارنىڭ ئىمان-ئېتىقادىنى پاكلىغاچقا، يېڭى مۇجاھىتلار مەيدانغا كەلدى.

60 ـ يىللارنىڭ ئاخىرلىرىدا بۇ يۇرتنىڭ ئەركەكلىرى يەنە بىر قېتىم ئارا-كۈرجەكلىرىنى كۆتۈرۈپ، ئىسيان ئەتتى! ئاخىرى ئۈزۈلمىگەن يالغان ۋەدىلەر

بىلەن بىللە ئاخىرى ئۆزۈلمىگەن زۇلۇمغا «تۇر!» دەپ ۋاقىراش ئۈچۈن، قورۇق قولى بىلەن مىلتىققا قارشى چىقىشقان ئىدى. ئۇلار ئاقتۇ ناھىيە بازىرىغا باستۇرۇپ كىرىپ، قوراللىق بۆلۈم ئامبارلىرىدىن قوراللارنى تالاشقا، ئاندىن قوراللىنىپ، ساقچى ئىدارىسىنى ئىشغال قىلىشقا، تاجاۋۇزچى خىتايلارغا زەربە بېرىپ، ئۆزلىرىنىڭ تېخى ھايات ئىكەنلىكىنى جاكارلاشقا ئۇرۇنغان ئىدى. ئەنە شۇ چاغدىمۇ، خىتاي جاللاتلىرى دەرۋازىۋەن ئۆيىنىڭ ئۆگزىسىگە پىلىمۇت قۇرۇۋېلىپ، بۇ يالاڭتۆش دېھقانلارنى قارا-قويۇقلا ئوققا تۇتقان ئىدى. تۇپراق يەنە بىر قېتىم شېھىت قېنى بىلەن بويۇلۇپ، قىممىتى ئاشقان، شېھىت ئائىلىلىرى ۋە تىرىك قالغان غازىلارنىڭ قەلبىگە مىللىي نەپرەت تېخىمۇ چوڭقۇر يىلتىز تارتقان ئىدى.

مەخەتقارىنىڭ دادىسى مانا شۇ قېتىمقى يۈزلىگەن شېھىتنىڭ بىرى ئىدى.

***

مانا شۇ زۇلمەتلىك كېچىدە بارىننىڭ مەركىزىنى نىشانلاپ ئوغرىلاردەك تىمىسقىلاپ كېتىۋاتقان خىتاي ئەسكەرلىرى بارىن يېزىسىنىڭ چېگرىسىغا بارغانلىرىدا توختاشتى. ھۇجۇم مومېنتلىرى كۈتۈلەتتى.

ئەسكەرلەرنىڭ ئىچىدە خېنەننىڭ مەلۇم نامرات يېزىسىدىن كېلىپ، بىر يىلدىن ئارتۇقراق ۋاقىتتىن بېرى دالا ئارمىيە گازارمىسى (36 مىڭ قانچىنچى قىسىم) ئىچىدە ئاق موما يەپ ياتقان جاڭ جۈنتاۋ دېگەن ئەسكەرمۇ بار ئىدى. ئۇ ئەسلىدە نامرات يېزىسىدىن قۇتۇلۇشنىڭ بىرەر يولى بولۇپ قالار ھېچ بولمىغاندا ئۈچ يىل بىكارلىق موما يېۋالغىنىم قالار دېگەن ئۈمىتتە ئەسكەر بولغان ئىدى. بايراق جايلاردىن كەلگەن ئەسكەرلەر بۇنداق نامرات يېزىدىن كەلگەنلەرنى ياراتمايتتى. شۇڭا قوشۇن ئىچىدە ئۇنىڭ تۈزۈكرەك دوستلىرىمۇ يوق دېيەرلىك ئىدى. ئۇنىڭ بىردىن بىر يېقىنى شياۋ جۇ ئىدى. ئۇ جاڭ جۈنتاۋدەك ساددا يېزىلىق مىجەز ئەمەس، تىپىك خىتاي خاراكتېرىدىكى بىرى بولۇپ، بەك ھىلىگەر، پۇرسەتپەرەست، ئۆزىنى كۆرسىتىشنىڭ ئېپىنى بىلىدىغان، دائىم ئۆسۈشنى، ئەمەلدار بولۇشنىلا ئويلايدىغان بىرى ئىدى. شۇنداق بولسىمۇ ئۇ جاڭ جۈنتاۋنى نېمىشكە ياقتۇرۇپ قالدىكىن، ئۇنىڭغا

خېلى ئېچەكىشىپ قالغاندەك كۆرۈنەتتى. بەلكىم ئۇ بۇ ساددا خىتايدىن بەزى چاغلاردا قۇرال سېتىۋېلىشنى ئويلىغاندۇر. خىتاي دېگەننىڭ ھىلىسى تولا نېمە، بىلىپ بولمايتى. شىياۋجۇ بىر يىل ئىچىدىلا مۇئاۋىن ئۇنبېشى بولغان ئىدى. بۇ ئۇنىڭ ئىچكى پىلانلىرىدىكى بىرىنچى قەدەم بولۇشى كېرەك.

جاڭ جۇنتاۋلارنىڭ قىسمى بارىن يېزىسى ئەتراپىغا يۆتكەپ كېلىنگەندە، ئۇلارغا پەقەت «جىددىي ۋەزىپە بار، تېز يىغىلىڭلار!» دېيىلگەن ئىدى. ئۇ كۆڭلىنىڭ يېقىنلىقىدىن پايدىلىنىپ ئۇچۇرغا ئېرىشىش نىيىتىدە شىياۋجۇدىن پىچىرلاپ سورىدى:

— نېمىشىلىقىدىن خەۋىرىڭ بارمۇ؟ بۇ تېنچ يەرلەردە نېمىمۇ بولاردى، دەيمەن.

— بەلكىم باردۇر، ياكى مانېۋىر بولۇشىمۇ مۇمكىن، ئۆزەڭگە پۇختا بول، خىزمەت كۆرسىتىشنىڭ ياخشى پۇرسىتى. ئەگەر مەن ئونبېشى بولۇپ قالسام مۇئاۋىنلىققا سېنى كۆرسىتىمەن؛ سەندىن چاتاق چىقسا ماڭىمۇ گەپ كېلىدۇ، چۈنكى سەن دېگەن مېنىڭ بىۋاسىتە قوماندانلىقىمدا، — دېدى شىياۋجۇ ئۈستىلىق بىلەن ئۆزىنى ئوخشىتىپ، — بەلكىم، — دېدى شىياۋجۇ ئۆزىنىڭ ھەممىدىن خەۋەردار ئەرباپلىقىنى كۆرسىتىپ قويۇش ئۈچۈن، — ماۋۇ ئايلامباش ئۇيغۇر خەق بەك يامان، چاتاق چىقارغان بولسا بەلكىم شۇلارنى تىنچىتقىلى بارامدۇق تېخى.

مانا ئەمدى ئۇلار بىر مەنزىلگە كېلىپ چېچىپ توختىغانلىرىدا، نېمىشلىقىنى ئاڭقىرالماي تۇرغانلارغا كوماندىرلار يۇزلۇك بىرلىكلەر بويىچە ۋەزىپە ھەققىدە ئېنىقراق ئىزاھات بېرىدىغان ۋاقىت بولغانىدى.

شىياۋجاڭ ۋە شىياۋجۇلارنىڭ يۈز بېشىسى سەپنىڭ ئالدىغا چىقتى:

— ئالدىمىزدىكى يېزىدا ئىنتايىن خەتەرلىك دۈشمەن بار، ھىلىگەرلىكتە ئۇچىغا چىققان. شۇڭا بېسىپ كىرگەندە ئەر - ئايال، ياش - قېرى دەپ ئايرىپ ئولتۇرۇشقا بولمايدۇ؛ رەھىمدىللىك قىلغۇچىلار دەرھال ئېتىپ تاشلىنىدۇ. جەستلەر ئارىسىدا ساق قالغانلار بولۇپ قالماسلىقى ئۈچۈن ئەستايىدىل

تەكشۈرۈش كېرەك. ئەگەر بىرەرسى ساق قالسا پىتنە تارقىتىپ مىللەتلەر ئىتتىپاقىغا تەسىر يەتكۈزىدۇ، ياكى چەتئەلگە قېچىپ چىقىپ كەتسە، بۇ يەردە بولغانلارنى چەتئەل جاھانگىرلىرىغا سۆزلەپ بېرىپ، جاھانگىرلارنىڭ دۆلىتىمىزگە قارشى تەشۋىقاتى ئۈچۈن دەسمى تېپىپ بېرىدۇ. شۇڭا بىرمۇ جاننىڭ ساق قېلىشىغا بولمايدۇ. كوماندىرلار مەسئۇل بولۇپ مەيداننى تەكشۈرىدۇ ۋە رەھىمدىللىك قىلىپ بىرەر جاننى ساق قالدۇرغانلار بولسا قاتتىق جازالىنىدۇ. بۇ ھەركەت جەريانىدا ئاتقان ئوقنىڭ، ئۆلتۈرۈلگەن جاننىڭ ھېسابى قىلىنمايدۇ. ئوقنى سىلەرگە ئېتىش ئۈچۈن بېرىۋاتىمىز، يېيىش ئۈچۈن ئەمەس!...[1]

جاڭ جۈنتاۋنىڭ ۋۇجۇدى شۈررىدە قىلىپ كەتتى. ئۇ يەنىلا ئىشىنەلمەيتتى. بۇ ئوتتۇرۇلۇقتىكى بىر يېزىغا نەدىن كېلىپ قالغان مۇنچە دۈشمەن؟ يا بۇ چېگرا بويى بولمىسا؟ ئۇنىڭ ئۈستىگە بۇ يېزىلاردىكى ئۆيلەرنىڭ ئەھۋالىدىن قارىغاندا, بولسا باردۇر 10 مىڭ نوپۇس؛ ئەمما خىل قوراللانغان يۈزمىڭ كىشىلىك بىر قوشۇن بىلەن باستۇرۇپ بېرىشىمىزدىن قارىغاندا ھەقىقەتەنمۇ خەتەرلىك دۈشمەنمۇ نېمە؟ جاھانگىرلار تەرىپىدىن زامانىۋي قوراللار بىلەن قوراللاندۇرۇلغان، ئۈستۈن ھەربىي سەۋىيەدىكى بىر قوشۇن بارمۇ تېخى! ۋاي تەڭرىم، ساق-سالامەت چىقالارمەنمىكىنە!؟

ئۇلار ھەر بىر قارىيىپ كۆرۈنگەن نەرسىگە قورال بەتلەپ يېزا ئۆيلىرىگە يېقىنلاپ كېتىۋاتقاندا، جاڭ جۈنتاۋ يەنە بىر پۇرسەت تېپىپ، شىياۋجۇدىن سورىدى:

— قانداق بىر ئىشتەك قىلىدۇ؟ مانىۋىرمىكەن؟

— ياق، پەرىزىم توغرىكەن، ئۇيغۇر دېگەن بۇ ئايلامباشلار چاتاق چىقىرىپتۇ. ھەقىقىي جەڭ بولۇدۇ، بىزگە ياخشى پۇرسەت، دېگىنىمدەك قىل،...

— بۇ كېتىشىمىزدىن قارىغاندا ئۇلار ھەقىقەتەنمۇ بەك يامانىدەك قىلامدۇ،

---

[1] بۇ جۈملىلەر ئەركىن ئاسىيا رادىيوسىنىڭ زىيارىتىدە جاڭ جۈنتاۋ سۆزلەپ بەرگەن سۆزنىڭ تامامەن ئۆزى، ھېچ ئۆزگەرتىلمىدى، قوشۇلمىدى، — ئا.

نېمە؟ ساق قالامدۇق يوق، شۇنى بى دېگىنە...

— ۋاي ئەخمەق، ئۇلاردا نېمە كۈچ بولاتتى؟ بولسا بېرى شۇ بىرنەچچە تال قورالى باردۇر، ساقچىلىرىمىزنى ئۆلتۈرۈپ ئېلىۋاپتىكەن. ئۇندىن باشقا قولدا ياسالغان بومبىلىرى بارىمىش، ھاھا...

— ئەمىسە نىمانچىلا جىق قوشۇن بىلەن بۇ قەدەر ھەيۋەت بىلەن يۈرۈمەك؟

— ئۇلارنىڭ يۈرىكىنى مۇجۇۋش ئۈچۈن مۇشۇنداق سۈر كۆرسەتمەي بولمايدۇ! بولدى، ئەمدى ئۇنىۋڭنى ئۆچەر، ئالدىڭغا قارا، ھەر بىر ئۆيىنى بىر دۈشمەن قەلئەسى بىل!

جاڭ جۈنتاۋ ھەم قورقاتتى، ھەم ھاياجانلىناتتى. قورقۇشى خىتاي بولغانلىقى ئۈچۈن، تەبىئىي ئىچىدىن كېلىۋاتقان تۇغما سەزگۈ ئىدى؛ ھاياجىنى مەكتەپ دەرسلىكلىرى، جەمىيەتتىكى تەشۋىقات ۋە ئەسكەرلىكتىكى ئىدىيىۋي قۇرۇلۇشلار نەتىجىسىدە شەكىللەنگەن، خەلق قەھرىمانى بولۇش، دوڭ سۇنرۇي، خۇاڭ جىرگۇاڭلاردەك ئۇلگە تىكلەش ئىستىكىنىڭ تېشىغا تېپىشى ئىدى. خەلقنىڭ بەخت-سائادەتلىك ھاياتىنى قوغداش ئۈچۈن مىڭ ئۆلۈشكە رازى بولۇش ھەققىدە ئۆگۈتۈلگەن ياكى شۇنىڭغا ۋەدە ئېلىنغان ئىدى.

ئۇ ئۇرۇش كىنولىرىنى ئەسلەپ ئۆزىنى شۇلاردىكى قەھرىمان ئازاتلىق ئارمىيە جەڭچىلىرىگە سېلىشتۇراتتى ۋە چوقۇم شۇلاردەك خەلق ئۈچۈن بارلىقىنى پىدا قىلىشقا ئۆز-ئۆزىگە رىغبەت بېرەتتى. خەلق دۈشمەنلىرىگە رەھىمسىز بولۇش، خەلق مەنپەتىگە، ھاياتى ۋە مال-مۈلكىگە دەخلى تەرۇز قىلغان بۇ ئىسيانچىلارغا يۇمشاق بولماسلىققا ئۆز-ئۆزىنى ئاگاھلاندۇراتتى.

قىسىمنىڭ رەسمىي ھوجۇمغا ئۆتۈشى بىلەنلا قەيەردىدۇر يەرنىڭ تېگىدىن كېلىۋاتقاندەك ماتۇر ئاۋازى كېلىشكە باشلىدى. بۇ يا تانكىنىڭ ماتۇرى ياكى تىك ئۇچار ئايروپلانلارنىڭ ماتۇر ئاۋازى بولۇشى مۇمكىن ئىدى.

ئارقىدىن تۇنجى ئوقلارمۇ ئېتىلىشقا باشلىدى. كېچىنىڭ سۈرلۈك جىملىقى تۇيۇقسىزلا بۇزۇلغان ئاشۇ بىرىنچى دەقىقىدە شۇنداق بولۇشىنى بىلىدىغان تۇرۇپمۇ بۇ ياقتىكى خىتاي ئەسكەرلىرى چۆچۈپ كېتىشتى ۋە يۈرەكلىرى شىددەت بىلەن سالغىلى تۇردى.

«ۋاي تۇۋا، كىملەر بىلەن توقۇنۇشىتىكىنە؟ ئەڭ ئاۋالقى ئۆلۈم كىملەرنىڭ بېشىغا كەلدىكىنە؟» دېگەن خىياللارنى قىلىشتىن ئۆزىنى تۇتالمىغان جاڭ جۈنتاۋ، ئۆلۈم قورقۇنچىسىدا باياتىنقى ئۆز ئۆزىگە پىچىرلىغان خەلق قەھرىمانى بولۇش توغرىسىدىكى ۋەدىلىرىنى پاك-پاكىز ئۇنتۇپ تىترەشكە باشلىغان ئىدى. شۇڭا ئۇ ياقتا ئادەم قارىسىدەك كۆرۈنۈپ كەتكەن بىر نەرسىگە ئىختىيارسىز هالدا بىر تالاي ئوق ئۈزۈپ، قولىدىكى قورالنىڭ ئەمەلىي مەۋجۇتلۇقۇنى هىس قىلىش ئارقىلىق، ئۆزىگە مەدەت بەرمەكچى بولدى.

ئۇنىڭ تەرىپىدە ئۇزاق بولمىغان ئارىلىقتا كېتىۋاتقان شىياۋجۇ ئۇنىڭغا يېقىنلاپ:

— بىرەر ئادەم كۆرگەنمىدىڭ؟ نىم بولدى؟ — دەپ سورىدى. ئۇنىڭ ئۆز كوماندىسىدىكىلەرنىڭ ئەڭ ئەۋەل دۈشمەن ئۆلتۈرگەن بولۇشىنى كۆرۈش ئارزۇسى بار ئىدى.

— بىلمەيمەن، ئادەمگە ئوخشاپ كەتتى....

— شۇ تەرەپكە يېقىنلاش، دىققەتلىك بول، ئوقنى ئايىما، چالا بولۇپ قېلىپ سېنى ئېتىۋەتمەسلىكى ئۈچۈن جىقراق ئوق ئېتىپ ئاندىن يېقىنلاش، — دېدى مۇئاۋىن ئونبېشى ئۇنىڭغا مەدەت بېرىپ.

جاڭ جۈنتاۋنىڭ جەنۇبىي سەپتە تۇنجى ئوقنى ئېتىشى بىلەن جاسارەتلەنگەن جۈرئەتسىز ختاي لەشكەرلىرى هەر كۆرۈنگەن قارىغا ئوق ياغدۇرۇشقا باشلىدى. نورمالدا ئوقنىڭ هىسابى قاتتىق تۇتۇلاتتى. ئۈچ يىل ئەسكەرلىك جەريانىدا ئۈچ ياكى بەش قېتىم رەسمىي ئېتىش مەشقى بولاتتى. بەزىدە ئۈچتالدىن، بەزىدە بەش تالدىن ئوق بېرىلەتتى. ئوق ئېتىش هەركىم ئۈچۈن جەلپكار بىر مەشغۇلات بولغانلىقى ئۈچۈن هىچكىم خۇماردىن چىقمايتى. سورىقى يوق ئوق بولسا راسا ئېتىش ئارزۇسى هەر ئەسكەردىلا ئەمەس، قورالغا ئۆگەنگەن هەر ئەركەكتە كۈچلۈك بولاتتى.

شۇنداق ئىكەن ئەمدى هىسابى قىلىنمايدىغان ئوق، سورىقى يوق جاهان بولسا كىممۇ ئاتمىسۇن؟ كوممۇنىستلارنىڭ هىچ سۆزى راست چىقمايدىغانغا كۆنۈپ قېلىشقاچقا، تاكى يېنىدىكىلەردىن بىرىنچى ئوقنى ئاتمىغۇچە يەنىلا

كۆڭۈل توختىتالمىغاندەك بىر خىل روھىي ھالەت ھۆكۈمران ئىدى. ئەمدى كۆنۈۋېلىشتى. ئېتىش شاتلىقىدىن مەست بولۇشقان خىتايلارنىڭ ياغدۇرغان ئوقلىرىنىڭ زىچلىقىدىن بەزىدە دەرەخ شاخلىرى ئۈشتۈلۈپ، قارسىلداپ چۈشەتتى. دەرەخ غوللىرىدا ساناقسىز ئوق ئىزلىرى قالماقتا ئىدى.

نامرات يېزىدىن كەلگەن جاڭ جۈنتاۋ نابۇت بولۇۋاتقان دەل ـ دەرەخلەرگە قاراپ، ئەخمىقانە ھالدا كۆڭلىدىن شۇنداق كەچۈردى: «ئەگەر بۇ دەرەخلەردىن تاۋۇت ياسىماقچى بولسا ئىچىدە قالغان سانسىزلىغان مىتال پارچىلىرىغا پۇتلۇشۇپ، بىچارە ياغاچچىنىڭ تىغى كېرەكتىن چىقىدۇ ـ دە!» ئەسلىدە ئۇنىڭ يېزىسىدا قېرى خىتايلارنىڭ قايغۇسى تاۋۇت ھازىرلاشتا بولۇپ، ياغاچ بەك قىممەت، بەك قىس بولغاچقا، تاۋۇتنى ھازىرلاپ قويالىغان قېرى خىتاي، بەختلىك خىتاي ھېسابلىناتتى. بۇ ئىش ئۇنىڭ بوۋىسى ئۆلۈدىغان چاغدا ئۆلارنىڭ بېشىغا كەلگەچكە، ياغاچنىڭ قىممەتلىكىنى ئوبدان بىلەتتى.

ئارقىدىن زىچ ئېتىلغان ئۇلگۈجە ئوقلار دەستىدىن بەزى ئاران تۇرغان ئەسكى تاملار «گۈلدۈر ـ غالاپ» قىلىپ يىقىلىشقا باشلىدى. ئوق تەككەن ھايۋانلارنىڭ ئىچىدە جېنى چىڭراق بولغان كالا ـ بۇقىلارنىڭ ئېچىنىشلىق بۆقىرەشلىرى ئومۇمىي غەۋغا، قىقاس ـ سۈرەنلەرگە قوشۇلۇپ كەتتى. تېمى ئۆرۈلگەن كاتەكلەردىن ئۇچۇپ چىققان توخۇلار ئەنسىز ۋاقىلداپ، يېرىم ئۇچۇپ، يېرىم پالاقلاپ جان ھەلەكچىلىكىگە چۈشكەندە، بۇ ئەمدى يۈرەكلىرى بىرئاز توختىغان خىتاي ئەسكەرلىرى ئۇچۇن ئويۇن بولۇپ بەردى. ئۇلار قاراڭغۇلۇقتا بىر كۆرۈنۈپ، بىر كۆرۈنمەي قالىدىغان بۇ كىچىك جانۋارنى سوقۇۋېلىش بويىچە ئۇنسىز مۇسابىقە باشلىغاندەك بىر كەيپىيات بارلىققا كەلدى. بۇنچە ئەسكەرنىڭ بەس ـ بەستە ئاتقان ئوقلىرىدا ئۆلمەي ساق قۇتۇلۇش مۇمكىنمىدى؟

تۇنجى ئۆيلەرگە بېسىپ كىرىشلەر، ئادەمگە قارىتىپ ئېتىشلارمۇ جاڭ جۈنتاۋنىڭ يېنىدىكىلەردە كۆرۈلۈشكە باشلىدى. ئومۇمىي شاۋقۇنغا ئەمدى باللارنىڭ چىرقىراشلىرى، ئاياللارنىڭ ئاھ ـ زارى، ئەركەكلەرنىڭ ھەسرەتلىك نىداسى قوشۇلۇلغىلى تۇردى!

تۇنجى قېتىم ئوققا تۇتۇلۇپ، تاملىرى ھەرە كۆنۈكىدەك قىلىۋېتىلگەن

ئۆيلەرگە بېسىپ كىرىپ، ئۇ يەردە ئۆلمەي چالا قالغان دۈشمەن بارمۇ يوق، تىنتىش باشلاندى. بىر ـ بىرلەپ سۈزگۈچتىن ئۆتكۈزگەندەك تەكشۈرۈش كېرەك ئىدى. بولمىسا بىرەرسى تىرىك قالسا، چەتئەلگە قېچىپ چىقىۋالسا بەختىيار سوتسىيالىستىك جەمىيەتكە قارا سۇۋايدىغان تەشۋىقاتلار ئۈچۈن شاھىت بولۇشاتتى.

جاڭ جۈنتاۋ بىر ئۆينىڭ مىڭلارچە ئوق تەككەنلىكتىن ئۈلگۈجىكىدىن ئاجرىلىپ، ئۆرۈلەيلا دەپ قالغان ئىشىكىنى قاتتىق تېپىپ ئېچىپ، ئۆيگە بىر دىسكا ئوقنى يەلپۈگۈچ شەكىللىك ئېتىۋەتكەندىن كېيىن، ئۆتكۈر نۇرلۇق قول چىرىغىنى كىلاشىنكوفنىڭ ستۋولى بىلەن پاراللېل تۇتقان ھالدا سانتىمۇ-سانتى كۆزىتىشكە باشلىدى.

سۇپىدا يالاڭ تامبال كىيگەن ئۈستى ئوچۇق، ئوتتۇرا ياشلاردىكى بىر ئۇيغۇر دېھقىنى قانغا مىلىنىپ ياتاتتى. ئۇنىڭ قولىدا قورال بولمىغانىنىڭ ئۈستىگە ئۇ ئۆزىگە بىرەرسىنىڭ ھۇجۇم قىلىشىنى كۈتكەن ھازىرلىقتىكى بىرىدەكمۇ قىلمايتتى. ئەكسىچە ئۈستىنى سىيلىۋېتىپ، يېرىم يالىڭاچ ئۇخلاۋاتقانلىقى، تالادىكى تۇنجى سادالاردىن چۆچۈپ ئويغىنىپ، قاراپ بېقىش ئۈچۈن ئۇخلاۋاتقان ئېچكىرىكى ئۆيدىن دالان ئۆيگە چىقىشىغىلا ئوق تېگىپ سۇپىغا يىقىلغانلىقى ئېنىق بىلىنەتتى. ئوق تېگىپمۇ ئاز دېگەندە ئوتتۇز پاي ئوق تەككەندەك قىلاتتى. ئالدى تەرىپى تامامەن تىتىلىپ كەتكەن بولۇپ، ئىچكى ئەزالىرىنىڭمۇ پارچە-پارچە بولۇپ، ئەتراپقا چاچراپ كەتكىنىنى بىلگىلى بولاتتى.

جاڭ جۈنتاۋ شۇنچە قىرىققان، قورقۇپ تۇرىۋاتسىمۇ قىزىقىشى گاھى-گاھى ئۈستۈن كېلىپ بىلىپ باققىسى كەلگەن دۈشمەن مۇشۇ بولغىيمىدى؟ ياكى بۇنىسى دۈشمەنلەر مەجبۇرىي تۈردە ئىشىكنى ئېچىشقا زورلاپ كىرىۋالغان مۇشۇ ئۆينىڭ بىگۇناھ ئىگىسىمىدى؟ ئۇنداقتا بۇ ئۆي ئىگىسىنى قورال كۈچى بىلەن زورلاپ، باستۇرۇپ كىرىپ، بۇ ئۆينى ئۆزىگە دالدى قىلىۋالغان دۈشمەن نەدە؟

ئىككى تەرەپتە ئىككى ئىشىك كۆرۈنەتتى. بۇ ئۆيلەر تىپىك جەنۇپ

ئۇيغۇرلىرىنىڭ ئۆي پىچىمى بولۇپ، تالادىن دالان ئۆيگە كىرىلەتتى. ئاندىن ئۇنىڭدىن ئىچكى تەرەپتىكى ئىككى ئۆيگە كىرىلەتتى. بۇلاردىن بىرى مېھمانخانا دېيىلىپ، قولىدا بارلار بىرئاز ياخشىراق ياساپ قويۇدىغان ئۆي، يەنە بىر تەرەپتىكىسى ئاشخانا دېيىلىدىغان ئۆي، ئۇنىسى بارلىق كۈندىلىك پائالىيەتلەرنىڭ بولۇدۇغان يېرى ئىدى. ھەم تاماق ئېتىش، تاماق يېيىش، ھەتتا ئۆيدىكى ئاساسلىق بولمىغان ئەزالار ياتىدىغانغىچە. ئەگەر ئۆيدە ئاتا-ئانا (قېرىلار) بولسا مېھمانخانا ئۆيدە، ئوغۇل-كېلىن ئاشخانا ئۆيدە يېتىشاتتى. قىش كۈنلىرى ھەممە ئۆيگە ئوت يېقىپ ئىسسىتىشقا چامى بولمىغاچقا ھەممەيلەن بىر ئۆيكە قاپىلىشىپ ياتاتتى. ياز ئايلىرىدا ھويلىدا، ئۆگزىدە يېتىشقىمۇ بولاتتى.

جاڭ جۇنتاۋ دۈشمەننى ئىككى تەرەپتىكى ئۆيدە دەپ پەرەز قىلدى. شۇغىنىسى ھېچ تاۋۇش، تىرىك جان بارلىقىنى دەلىللەيدىغان سادا يوق ئىدى. بەلكىم ئۆلگەندۇر، بۇنچە ئوقتا ساق قالسا مۆكەممەل بىر مۆجىزە بولمامدۇ، دېگەنلەرنى كۆڭلىدىن كەچۈرگەچ، شۇندىمۇ ئېھتىيات بىلەن قورالىنى بەتلەپ، چىرىقىنى قورالىنىڭ ستۋولى بىلەن پاراللېل تۇتۇپ، ئوڭ تەرەپتىكى ئۆينىڭ ئىشىكىدىن شىددەتلىك تېز ھەركەت بىلەن كىرىپ، چاققانلىق بىلەن ھەممە ئەتراپنى يەلپۈگۈچ شەكىللىك كۆزۈتۈپ چىقتى. ئاندىن قارشىلىقنىڭ يوقلۇقىغا كۆزى يېتىپ، ئالدىرىمايراق، قايتىدىن تەپسىلىي تەكشۈردى. كۆردىكى، بۇ ئۆيدىمۇ ئۇلارغا تەسۋىرلەپ بېرىلگەن دۈشمەن يوق، ئەكسىچە بەش-ئالتە ياشلاردىكى نەۋرىسىنى باغرىغا بېسىۋالغان بىر موماي قان ئىچىدە ياتاتتى. موماي ئۆز تېنى بىلەن نەۋرىسىنى قوغداشقا تىرىشىپ، ئۇنى دالدى قىلىپ تۇرىۋالغىنى بىلىنەتتى. لېكىن نورمىسىز ئېتىلغان ئوقلار ئۇنىڭ ۋۇجىك تېنىنى تىتما-تالاڭ قىلىۋېتىپ، ئۇنىڭدىن ئۆتكەنلىرى كىچىك قىزنىڭ بېشىنىڭ يېرىمىنى ئۇچۇرىۋەتكەن، مېڭىسىنىڭ قېتىقى يۈزى تەرەپكە ئېقىپ چۈشكەن ئىدى!

جاڭ جۇنتاۋ كۆڭلىنىڭ ئېلىشقىنىدىن بىرنەچچە قېتىم قۇرۇق قەي قىلىپ، بېشى پىررىدە قېيىپ، تامغا يۆلىنىۋالدى. بۇ مەنزىرىگە تەكرار قاراشقا

رەغدىمۇ، جۈرئىتىمۇ يوق ئىدى. مەسىلەردەك كالامپاي دەسسەپ، سەندىرەكلىگەنچە دالان ئۆيگە قايتىپ چىقتى. ئۇ ياقتىكى ئۆيدىمۇ مانا شۇنداق «خەتەرلىك دۈشمەن» بولۇش ئېهتىمالى ئېنىق تۇراتتى. شۇنداق بولسىمۇ بۇ بىر ئۇرۇش ئىدى، كىم بىلىدۇ، بەلكىم ئۇ ياقتىكىسىدە راستىنلا بىرنەچچە دۈشمەن يوشۇرۇنۇۋالغان بولسا، ئارقامغا بۇرۇلۇشۇمغىلا بېشىمنى ئۈچۈرىۋەتسە،...

شۇلارنى ئويلاپ تېنى شۈركۈنۈپ كەتكەن جاڭ خىتاي يەنىلا چىداپ، بۇ ئۆيگىمۇ قارىۋېتىشكە قارار قىلدى. ئەمما ئۇنىڭدا هازىر هايات قورقۇنچى تۈگىگەندەك، ئەقلى قېتىپ قالغاندەك قىلاتتى. شۇڭا ئۇ قەدەر جىددىي پوزىتسىيىدە بولۇپ كەتمەستىن ئېرەڭسىمەيرەك كىردى. قورالىمۇ بەك جىددىي بەتلەكلىك هالدا ئەمەس، يېرىم چۈشۈرۈلگەن هالدا ئىدى. نېمە قىلىۋاتقىنىنى بەزەن ئاڭقىرىپ، بەزەن يەنە غەلىتە ئەقلىي تۇمان ئىچىدە يۈتتۈرۈپ قويىۋاتقاندەك قىلاتتى. قورالنى جىددىيەت بىلەن بەتلىمىدى-يۇ، قول چىرىقىنى بەكمۇ ئەستايىدىللىق بىلەن ئەتراپقا تۇتتى.

ئۇنىڭ كۆرگىنى بوشۇك ئۈستىگە ئارتىلغانچە ئۆلۈپ قالغان بىر ئانا ئىدى. ئۆينىڭ دەرىزىلىرىدىن ئوقلار ئۈچۈپ كىرىشكە باشلىغان هامان، بۇ ئانا، ئانىلارغا بېغىشلانغان ئاشۇ چەكسىز پەرزەنت سۆيگۈسىدىن، ئۆزىنى قۇربان قىلىپ، بالىسىنى قۇتقۇزۇش پىكرىگە كەلگىنى ۋە تېنى بىلەن بوشۇكنى دالدا قىلىپ تۇرغاندا شېهىت بولغىنى بىر قاراشتىلا بىلىنىپ تۇراتتى. كاشكى ئۇنىڭ ئاشۇ پىداكارلىقىغا تەسىرلىنىپ بولسىمۇ، تەقدىر ئۇنىڭ بالىسىنى ئامان قالدۇرغان بولسىچۇ؟ بىر تەرىپى تېتىلىپ كەتكەن بوشۇكنىڭ ئۆلتۈرۈپ قالغىنىغا قاراپلا بالىنىڭ ئانىسىدىنمۇ بالدۇر ئاللاھنىڭ جەننىتىگە ئۇلاشقىنىنى جەزم قىلغىلى بولاتتى.

جاڭ جۇنتاۋ بۇهالنى، بۇ «دۈشمەنلەر»نى كۆرگەندىن كېيىن، ئۆزىنىڭ رېئاللىقتا ياشاۋاتقىنى ياكى چۈش كۆرۈۋاتقىنىنى پەرق قىلالماي قالدى. بۇ بولۇۋاتقان ئىشلار هېچ مۇمكىنسىز ئىشلار ئىدى. «خەلقنىڭ پارتىيىسى» بولغان كوممۇنىستلار، خەلقنىڭ قۇتقازغۇچىسى بولغان كوممۇنىستلار،

خەلقنى بەخت ـ سائادەتكە ئېرىشتۈرۈشنى ئۆزلىرىنىڭ غايىسى قىلغان كوممۇنىستلار بۇنداق قىلمايتى. شۇڭا بۇنى رېئاللىق دېيەلەمدۇ؟ بۇ چوقۇم قورقۇنۇچلۇق چۈش ئىدى. ئۇنىڭ ئالغان تەربىيىسىگە كۆرە پەقەت ياپون ئالۋاستىلىرى، جاھانگىرلارلا ئەنە شۇنداق ۋەھشي ئىدى، ئەنە شۇلارلا ئەر-ئايال، قېرى ـ ياش، ھايۋان ياكى ئادەم دەپ ئايرىپ ئولتۇرماي قىرغىن قىلاتتى. بۇنى قانداقمۇ «ئازاتلىق ئارمىيە» دەپ ئاتىلىدىغان خەلق ئەسكەرلىرى قىلسۇن؟ بۇ مۇمكىن ئەمەس ئىدى....

ئۇ ئۆيدىن چىقىپلا ھويلىدا تامغا يۆلەنگىنىچە ئولتۇرۇپ قالدى. ئۇنىڭ ماجالى كەتكەن، بۇ مەنزىرىلەرنى كۆرۈشكە ئەمدى تاقىتى يوق، ئەگەر يەنە مۇشۇنداق مەنزىرىنى كۆرسە ئېلىشىپ قالىدىغاندەكلا ئىدى....

***

تۆۋەن ھويلا مەركەزدە بولغاچقا ئەڭ سىرتتىكى قورشاۋ ھالقىسىدا باشلانغان ئېتىشما ئاۋازلىرى خۇددى تاغنىڭ ئارقا تەرىپىدىن كېلىۋاتقاندەك ئاڭلىناتتى. ئەمما ئۇيقۇدىن ياكى غەم ئىچىدە ئۇخلىيالمىغانلار مۇگدەشلىرىدىن چۆچۈپ باش كۆتۈرگەنلىرىدە ئۇنچىلىك يىراقتىن ئېتىلغاندەك ئاڭلانمىدى.

مەخەتقارى ئايالى بىلەن يا گەپلىشەلمىدى، يا ئۇخلىيالمىدى. ھەر ئىككىسى بۇنداق تاتىسىز مىنۇتلاردا مىلىكە بولۇشقا ئاللاھ بەرگەن بۇدرۇق ئوغلى خالىد بىلەنلا ھەپىلىشىپ يېتىشتى. سۆزلەشكۈدەك نېمە بار دەيسىز. بۇ شۇنداق مىنۇتلارىدىكى، نېمە دەرىگنى بىلمەيسەن. لەتىپە ئېيتىشاتتىمۇ؟ چاخچاقلىشاتتىمۇ؟ ئوينىشاتتىمۇ؟ ھەر ئىككىسى زىكرى تەسبىھ ئېيتىشنى ئەۋزەل كۆرگەندەك، بالىسىنى پەپىلىگەچ، ئېغىزلىرى شىۋىر-شىۋىر پىچىرلايتى.

ئۇلار ئويغاق بولغاچقا تۇنجى ئوق ئاۋازى قۇلاق تۈۋىدىلا ئاڭلانغاندەك بولدى. بۇ بىرتال ئوقنىڭ ئەمەس، ئۈلگۈجە ئېتىلغان ئوقلارنىڭ ئاۋازى

بولغاچقا، يۈرەكلەرنى شۈركەندۈرىۋەتتى. مەختەقارىنىڭ كۆڭلى دەرھال ئېغىر بىر مۇسىبەتنى تۇيغاندەك بولۇپ، يۈرىكى گۈپۈلدەپ ئۇرۇشقا باشلىدى. ئوق ئاۋازى يېزا مەركىزىدىن ئەمەس، سىرتىدىن ئاڭلاندى. بۇ دېمەك، سىرتتىن يېزىغا قاراپ زور بىر قوشۇن كېلىۋاتقانلىقىدىن دالالەت ئىدى. ئۇ ئەمدىلا ئاخشامدىن بېرىقى جىملىقنىڭ سەۋەبىنى چۈشەندى ۋە ئىختىيارىدىن تاشقىرى دەھشەت بېسىپ كەتتى. ئەسلىدە خىتايلار زور كۈچ ئىشلىتىپ قىلىدىغان ھۇجۇمى سەۋەبىدىن، يېزا مەركىزىنى قورشىۋالغان ساقچىلىرىنى چېكىندۈرىۋەتكەن، قارشى تەرەپتە ھەركەت بولمىغاچقا مۇجاھىتلارمۇ بىكاردىن ئوق ئېتىپ يۈرمىگەن! جىملىقنىڭ سەۋەبى مانا بۇ ئىكەن ئەمەسمۇ!

بۇ قېتىمقىسى ئوينىشىدىغان ئىش ئەمەسلىكى مانا مەن دەپ تۇراتتى. خىتاي ئۇنداق مۆكۈشمەك ئويناشنى ئۇزاققا سوزمايتى. مىڭ پاتمان ئېغىرلىق بىلەن بىرلا بېسىپ، مىجىقىنى چىقىرىۋېتىش ئۇسۇلىنى ئىشلەتمەكچى بولۇۋاتقىنى ئېنىق ئىدى. ئەمدى بۇ قۇربانلىقنىڭ چېكى زادى قانداق بولار؟ مانا شۇنداق ئولتۇرۇپ ئۆلۈمنى كۈتمەكتىنمۇ تەس ئىش يوق. ۋاقىتنىڭ ئاستىلىقى، گويا ئۆمۈر كېتىۋاتقاندەك. بالىنىڭ قەغىش قىلىپ ئۇخلىمىشى،... ئەر-خوتۇن ئارىسىدا خۇددى ئۇرۇشۇپ قالغاندەك گەپنىڭ قولاشمىشى،... بۇنىڭدىنمۇ ئېغىرراقى بولماس. كاشكى شۇ بولۇدۇغان ئىش بولۇپلا كەتسە، بىراقلا قۇتۇلسام دېگۈسى كېلەتتى.

مانا شۇنداق يۈرەكنى سىققۇچى كەيپىيات ئىچىدىكى كۈتۈشتە قانچىلىك ۋاقتى ئۆتتىكىن؟ بەلكىم تاڭ سەھەر بولۇپ قالغاندۇر، نېمىلىكى بولمىسۇن، مەختەقارى ناماز ئوقۇش بىلەن بىرئاز ۋاقىت كەچۈرمەكچى بولدى. يېرىم كېچىدىن ئاللىقاچان ئۆتۈپ كەتكەن ئىدى. بامدات ۋاقتى بولغاندۇر بەلكىم، دەپ، بىرنەچچە رەكئەت نەفىل ناماز ئوقۇپ بولۇپ، بامداتنىڭ سۈننىتىنى ئوقۇدى ۋە تېخىچە بالا بىلەن ھەپىلىشىپ ئولتۇرغان ئايالىغا:

— نېمىلا بولمىسۇن، نامازنى ئوقۇۋاللى زىبىخان، ئوغاق ئوتتۇراپ ناماز ۋاقتىنى ئۆتكۈزىۋەتمەيلى، يەنە. قويۇڭلا، بالىنى، بالا دېگەن بىردەم يىغلاپ تۇرسا ھېچنېمە بومايدا، — دېدى.

ئايــالى تاھــارەت ئــالغىلى ھويلىغــا چىقىــپ كىرگەنــدە كــالپۇكلىرى بەزگەكتەك تىترەپ تۇرۇپ:

ــ نىمىشــقۇ بــۇ، مەخەتقــارى، قىيــامەتمۇ بــۇ؟ ئاســماندا ئۇچۇۋاتقــان يــورۇق شوينىلانى دەيمىنا؟ نىمانداق جىق!؟.... ــدېدى. ئۇنىڭ دېگىنى يىپىتەك ئىـز قالـدۇرۇپ ئۇچۇۋاتقــان سانســىز ئــوقلار ئىــدى. مەخەتقــارى ئۇنىڭــدىن جىقــراق نەرسىنى بىلىپ تۇرىۋاتسا، بۇ گەپنىڭ يېڭى بىر تەسىرى بولارمىدى؟

ــ بىسـمىللا دەپ نـامىزىڭلانى ئوقـۇڭلا، خوتـۇن، ئـاللاھ بـا... ــدېدى ئـۇ ۋەزىيەت ھەققىدە ئىشەشسىزلىك بىلەن.

ــ بىر يەرگە قېچىپ كېتەملىيا؟...

ــ ساراڭمۇ سەن؟ قېچىپ نەگىمۇ بارامەن؟ قاچسام گۇنايىم با دېگىنىم بولۇدۇ شـۇ، ئۇنىڭـدىن كـۆرە تۇرۇۋەسـەم ياخشـىراق، ئـاللاھ ساقلىسـا ھـېچ ئـىش بومىمايدا،....

ــ ئاللاھ ساقلا، ئەمىمازە،... قاراپ تۇرۇپ ئۆلەمنى ساقلىغاندىن دەيمىنا،...

ــ بولدى، نامىزىڭلىنى ئوقۇڭلا،...

ئەسـلىدە، مەخەتقارىـدا بامـداتقىچە سـاق قېلىشـىغىمۇ ئىشـەنچ تـۇگەپ كېتىۋاتاتتى. شۇڭا ئۇ مۇشۇنچىلىك چېغىمىزدا ئاخىرقى نامىزىمىزنى بولسىمۇ قازاسىز ئوقۇۋالىلى، دەپ ئويلاپ، نامازنى ئوقۇۋەرگەن ئىدى. بەلكىم بىرئاز بالـدۇر بولىشىمۇ مۇمكىن. ئەمما ئوقۇۋالغىنى ياخشى بولغان بولىشى مۇمكىن.

بــۇ ۋاقىتتــا ئــوق ئــاۋازلىرى يېقىــنلاپ قالــدى. مەخەتقــارى ئــاۋازلاردىكى جىـــددىيلىك، پەســـيىش، يېقىـــنلاش قاتارلىقلارغـــا قـــاراپ، دىھقـــانلارچە «كۆزچەن»بىلەن ئۇلارنىڭ يېزا مەركىزىنى باسـقانلىقىنى پەرەز قىلىـپ بولغـان ئىــدى. ئەمــدى ئېتىشــما تىنچىشــى كېــرەك ئىــدى. چــۈنكى ئەســكەرلەر يېــزا مەركىزىدە قاپسىلىپ قالغـانلارنى يوقاتمـاقچى، ئـۇلارنى يوقاتقانـدىكىن، ئىشـى تۈگىشى كېرەك ئىـدى. ئەمـما قـاتتىق جىددىيلەشكەن ئېتىشـما ئاۋازلىرىـدىن كېيىـن ھەرخىل ئاۋازلار: ۋارقىراشلار، تەگبىـر ئـاۋازلىرى، قىقاسـلار، نـالە-پەريـادلار پەلەكــكە يېتىــپ جىمىغانــدىن كېيىنمــۇ جىمجىتلىــق باشــلانمىدى. يەنە ئۆلگــۈچە ئېتىشــلار داۋام قىلىــپ، مەخەتقارىلارغــا يېقىــنلاپ كېلىۋاتقانــدەك

بىلىندى!

— نىم بولاپ كېتىۋاتقاندۇ، ما جاھان؟ — دەپ كۇسۇلدىدى، مەخەتقارى ئۆز-ئۆزىگە، بۇ يانغا كېلىۋاتقاندەك قىلىۋاتىدۇغۇ؟ بىر كىچە ئىتىپمۇ تۈگىمىگەن قانچىلىك ئادەم باتىكى، مەن بىلمەيدىغان؟ ئەستاغ-...

— نىم دىلە؟

— ھە، ... ئۆزەمچە، ... باشقا ئىشمۇغۇ يوق....

قوشنىلارنىڭ دېرىزە ئەينەكلىرىنىڭ چۇل-چۇل بولغان ئاۋازى، تونۇش ئاۋازدىكى پەريادلار ئۇوق ئاۋالىرىغا ئارىلىشىپ كەتكەندىلا مەخەتقارى زەيدىنقارىنىڭ دېگەنلىرىنى دەرھال ئەقلىگە كەلتۈردى: «خىتاينىڭ مەخسىدى بىزنىڭ نەسلىمىزنى قۇرۇتۇش، ياۋاش بولساق چېقىلمايدۇ، دەپ خام خىيال قىلىپ قالماڭلار، ئۇ ئەزەلىي ۋە ئەبەدىي دۈشمىنىمىز، ئاللاھنىڭمۇ دۈشمىنى...!» دېگەن ئىدى. دېمەك، بۇ ئادەملەرنى تۈرگە ئايرىپ ئۆلتۈرۈدۇغان تىپتىكى ئۆرۈش ئەمەسكەن!

ئۇ تامدەك تاتىرىپ كەتتى. خالىددىن ئايرىلىپ قېلىشتىن قورققاندەك ئىتتىك سۇپىغا چىقىپ، بالىسىنى چىڭ قۇچاقلىدى...

****

— تۇرە يارىماس، ئۆلگۈر ئەبلەخ!

— ھە!؟... — جاڭ جۇنتاۋ ھېچنېمىنى ئاڭقىرالماستىن مۇئاۋىن ئونبېشىنىڭ تېپىشى بىلەن گاڭگىراپ ئورنىدىن تۇردى.

— يارىلاندىڭمۇ؟ نېمىشكە ئۇوق تەككەن تۇرنىدەك بوينۇڭنى پۈكۈپ مۈكچىيىۋالدىڭ، ھايۋان؟

جاڭ خىتاي ھېچنېمە دېيەلمەيتى، ئۇنى چىقماي، گېلىغا بىرنېمە كەپلىشىۋالغاندەك ئۆي ئىچىنى ئىشارە قىلاتتى.

— ھە، چۈشەندىم، دەسلەپتە كۆرۈپ تۇرۇپ ئادەم ئۆلتۈرمەك نېرۋىغا ئېغىر كېلىدۇ، بۇ نورمال ئەھۋال، ئەمدى كۆنۈپ كېتىسەن، ھەتتا خۇمار بولۇپمۇ قالىسەن، تۇر، ماز پاينەك. لاپچىيىپ تۇرۇۋەرمەي، مارش! ۋەزىپە ئالدىمىزدا!

— ياق،... مەن ەمەس،...

— گەپ سىتىپ تۇرۇدۇغان ۋاقىت ەمەس دىدىمۇ، تامام، مارش!

ٴۇنبىشى ٴۇنى ٴالدىغا ٴىتتىرىۋىتىپ، ٴۇنىڭ كىرىپ چىققان ٴۆيىدە چالا قالغان ٴادەملەر بولسا تازىلىۋىتىش ٴۈچۈن كىرىپ كەتتى. بۇيرۇق شۇنداق ٴىدى. كوماندىرلار هەر ٴۆيىنى تەكرار تەكشۈرۈشلىرى كىرەك ٴىدى.

سەندىرەكلەپ يۈرۈپ كەتكەن جاڭ، سەهەرنىڭ نەمخۇش سوغۇق هاۋاسىدىن كالللىسى بىر ٴاز ٴىچىلىپ، تىتىكلىشىپ قالغاندەك بولسىمۇ، هەر قىتىم ٴاشۇ دەهشەتلىك مەنزىرىلەرنى كۆز ٴالدىغا كەلتۈرگىنىدە يەنە بىر قىتىم قارا باسقاندەك تەرلەپ كىتەتتى. ٴەمدى ٴۇنىڭ مىڭىشلىرى ٴەسكەرلەردەك چەبدەس ەمەس، مەسلەردەك كالامپاي ٴىدى. خىزمەت كۆرسۈتۈپ ٴۆسۈش هەلەكچىلىكىدە جان-پىنى بىلەن يۈگرەپمۇ كەتمەي، لوپۇلداپ مىڭىپ، يەنە بىر غىرىپ كەپىنىڭ ٴالدىغا كەلگەندە ۋەزىپىسىنى يادىغا ٴالدى. شۇنداق بولسىمۇ ٴۆيىنى ٴۇقا تۇتمىدى. قورالىنىمۇ بەتلىمىدى. خۇددى گىلى قۇرۇپ، سۇ ٴىچىۋالغىلى كىرىۋاتقاندەك، بولۇمسىز هەركەتلەر بىلەن ٴۆيىنىڭ ٴىشىكىنى ٴىتتىرىپ ٴىچىپ، بوسۇغىدىن ٴاتلىدى.

چۈنكى ٴۇ ٴەمدى بۇ ٴەسكى غىرىۋانە ٴۆيلەردە دۈشمەن بارلىقىغا ٴىشەنمەيتى. ٴۇلارنىڭ قىلىۋاتقىنى فاشىستلارغا ٴۆلگە بولالىغۇدەك ۋەهشىيانە قىرغىنچىلىق ٴىدى. بۇلارنى قىرىپ كىمنى ٴازات قىلاتتىكىنە؟ ٴۇنىڭ بۇلار هەققىدە كاللا قاتۇرغىدەكمۇ هەپسىلىسى قالمىغان ٴىدى. ٴۇ تامامەن جان هەلەكچىلىكىدە قىلىش بىلەن، ساراڭ بولۇپ قالماستىن، كۆزگە يامان كۆرۈنۈپ، جازالىنىپ قىلىشتىن قانداق ساقلىنىش، قانداق قىلىپ تىرىك چىقىش ۋە ٴەسكەرلىكنى تۈگۈتۈپ ٴۆيىگە تىنچ ٴامان بىرىۋىلىش كويىدىلا ٴىدى. شۇڭا ٴۇ باشقىلار ٴالللىقاچان باسقىن قىلىپ بولغان ٴۆيلەرگە كىرىپ، يالغاندىن ۋەزىپە ٴۆتەپ چىققاندەك بولۇۋىلىشنى كۆزلەيتى. چۈنكى، بۇ ٴىتىشلاردا بۇ يىزىدا يەنە تىرىك جان قالدى دىسە، ٴۇ هەرگىزمۇ ٴىشەنمەيتى. ٴۇنداقكەن، ٴۇنىڭ «دۈشمەن» ۋەهىمىسىدە بولۇشىنىڭ ٴورنى يوق ٴىدى. ٴەپلەپ كۆز بوياپ، بۇ ٴىشنى تۈگۈتۈۋالسىلا...

ٴۇ ٴەنە شۇنداق گاراڭ هىسلار ٴىسكەنجىسىدە ٴۆيگە كىرىپ كەلگەندە

دالان ئۆينىڭ سۇپىسىدا ئەر-خوتۇننىڭ تىتىلىپ كەتكەن جەسەتلىرىنى كۆرۈپ، يەنە بىر قېتىم قۇرۇق قەي قىلىپ، ئۈچەي-باغرى يېنىپ چىقىدىغاندەكلا قىينىلىپ كەتتى. بىردىنلا جەسەتلەرنىڭ ئارىسىدا مىدىرلىغان بىرنەرسىنىڭ ھەركىتى كۆزىگە چېلىقتى. دەسلەپ قورقۇپ كېتىپ قورالىنى بەتلەي دېدى-يۇ، كېيىن بۇنچە قان ئىچىدە ئۇنىڭغا زىيان سالالىغۇدەك جان قالمايدىغانلىقىنى ئەقلىگە كەلتۈرۈپ، بۇ مىدىرلىغان بەلكىم ئۆينىڭ مۈشۈكىمىكىن، دەپ ئويلاپ، جەسەتتىن بىرىنى بىر تەرەپكە سىلجىتتى. قولى قانغا بۇلۇنۇپ كېتىپ، كۆڭلى ئېلىشىپ كەتتى. ئەمما راست دېگەندەك، بىر ئاز كۆنۈكۈپ قېلىۋاتقانلىقىنىمۇ ھېس قىلىپ يەتتى.

ئىككى جەسەت ئارىلىقىغا قىسىلىۋالغىنى مۈشۈك ئەمەس، تەم-تەم ماڭغان بىر ئوغۇل بوۋاق ئىدى! بالىنىڭ ئۈستى بېشى قان ئىدىيۇ، ئەمما بۇ ئاتا-ئانىسىنىڭ قېنى ئىدى. بالا، ئەسكەرگە چەكچىيىپ قارىدى. ئۇ قورقۇپ كېتىپ ئەقلى تورمۇزلۇنۇپ قالغاندەك، ياكى چالا ئۇيقۇلۇق ھالىتىدىن ئېسىگە كېلەلمەيۋاتقاندەك كۆرۈنەتتى. ئۇ قان ئىچىدىن ئاستا ھەركەتلەر بىلەن نەچچە مۇدۇرۇپ ئورنىدىن تۇرۇپ، ئەسكەر تەرەپكە ئۇمتۇلدى. بالا ئاللاھ ئاتا قىلغان تۇغما سەزگۈسى بىلەن، ئەسكەرنىڭ زىياندىش ئەمەسلىكىگە ئىشەنچ قىلغاندەك، كېلىپ ئۇنىڭغا ئېسىلدى. ئەسلىدىمۇ ئارقىمۇ-ئارقا روھىي زەربىلەردىن لەرزىگە كېلىپ، پۈتۈن مەنىۋىيىتى يىمىرىلىپ كەتكەن جاڭ، ئۆزىنىڭ سالاھىيىتىنى، بالىنىڭ كىملىكىنى بىردەمگە ئۇنتۇپ، خاس ئادىمىيلىك ھېسسى ئىچىدە بالىنىڭ مەسۇمانە ئىنتىلىشىگە چىداپ تۇرالماي، قولىغا ئالدى. بالا ئۇنىڭ بوينىغا مەھكەم يېپىشىۋالدى. سەبى جان، پەرىشتىدەك پاك بوۋاق، كۆز ئالدىدىكىنىڭمۇ ئاشۇ ۋەھشىي ئەسكەرلەردىن بىرى ئىكەنلىكىنى بىلەرمىدى؟

جاڭ ئاڭسىز ھالدا قولىغا ئېلىۋالغان بالىنىڭ خۇددى دادىسىغا تىۋىنغاندەك مەسۇمانە يېپىشىشى، مېنى قۇتقۇزۇۋالغىن دېگەندەك سەبىي مۆلدۈرلىشىگە بەرداشلىق بەرگۈدەك ھالى قالمىدى. ساراڭ بولايلا دەپ قالدى. بالا بۇ قورقۇنۇچلۇق ئۆيدىن كېتىشنى، پاتراق تاشقىرىدىكى ساپ ھاۋاغا، سەھەرنىڭ سالقىن ساپ ھاۋاسىغا ئۇلۇشۇۋېلىشنى ئىستىگەندەك، كىچىك

پۇتلىرى بىلەن تىپچەكلەيتى. خۇددى چەۋەندازنىڭ شىپۇر قېقىلغان ئۆتۈكلىرى بىلەن ئاتنىڭ بېقىنىنى ئۆكچىلىگىنىگە ئوخشاش ئۇنى مېڭىشقا ئۈندەيتى. جاڭ ئۇنى كۆتۈرۈپ تاشقىرى چىقالارمىدى؟ بۇ ئۆلۈم دېمەك بولاتتى! ۋەھشىيلەرنىڭ بۇيرۇقى شۇنداق ئىدى. بالىنى قويۇپ قويۇپ چىقىش ئۈچۈن ئۇنىڭدا تاغدەك جاسارەت، مىڭ پاتمانلىق كۈچ بولۇشى كېرەك ئىدى. سەبى بوۋاقنىڭ مەسۇمانە ھەركەتلىرى يوغان قوي كۆزلىرىدىن ئېقىۋاتقان يېشى، ئۆمچۈيۈپ يىغلىشى ئۇنىڭ جاسارىتىنى قۇرۇتۇۋەتكەن، قويۇپ قويۇش قولىدىن كەلمەسلا بولغان ئىدى.

ئۇ چۈش ۋە رېئاللىق ئارىسىدىكى ئاشۇ تۇمانلىق تۇيغۇلار ئەسىرلىكىدە، بالىنى بوينىغا گېرە سالدۇرغان پېتى قاققان قوزۇقتەك پەگادا قېتىپ قالغان ئاشۇ مىنۇتتا تاشقىرىدىن تومۇزدىكى ئىتتەك ھاسىراپ كىرگەن بىرى بۇ ھالنىڭ ئۈستىدىن چۈشتى.

— ھۇ، ئىتنىڭ بالىسى! —دېگەن ئاۋاز ئۇنى ئەندىكتۈرىۋەتتى. بۇ مۇئاۋىن ئونبېشىنىڭ، ئاتالمىش دوستىنىڭ ئاۋازى ئىدى، — نېمە قىلىۋاتىسەن ھاماقەت!

جاڭ ھېچنەرسىگە تىلى كەلمەي ساراڭلاردەك چەكچىيىپ قالغان ئىدى.

ئونبېشىنىڭ نېمىلەرنى دەۋاتقىنى ئۇزاقىچە كاللىسىغا ئولتۇرمىدى. ئۇ خۇددى مىڭلارچە كىلومېتر ئۇزاقتا سۆزلەيتى، ئاغزىنىڭ مىدىرلىغىنى كۆرۈنەتتى، ئاۋازى ئۇقۇلمايتى. خۇددى بىرسى چۈشىدە، كويىقاپتىن گەپ قىلاتتى؛ ئەمما بۇ تىلسىملانغان يەردە ئاۋازلار بەھەيۋەت مەخلۇقلار تەرىپىدىن شورۇلۇپ كېتىلگەچكە مەۋھۇملىشاتتى.

ئاخىرى ئۇنىڭ قولاق تۈۋىگە قەھرلىك بىر شاپىلاق تەككەندە ئاندىن ئۇ ئۆزىگە كەلدى.

— ھۇ، يارىماس ئۆلۈك! نىم قىلىۋاتقىنىڭنى بىلەمسەن؟ ئۆزەڭنىڭ جېنى تاتلىقمۇ ياكى بۇ كىچىك ئايلامباشنىڭمۇ؟ ئۆزەڭ تاللا! تېز! — دېگەن ۋارقىراش ئەمدىلا ئېنىق ئاڭلاندى، — ياخشىكى مەن كۆرۈپ قالدىم، باشقا بىرسى بولۇدۇغان بولسا سېنى دەرھال ئېتىپ تاشلىسا ھوقۇقى بار ئىدى. بۇيرۇق يادىڭدا باردۇ؟ ئاغىنىدارچىلىقىمىزنىڭ يۈز-خاتىرىسى بولسۇن، مەن

بىلمىگەن بولاي، دەرھال سەپكە يېتىش! ــ دېدى ۋە بالىنى تارتقۇشلىدى.

جاڭ ئاڭسىز بىر ھەركەت بىلەن بالىنى ئۇنىڭ قولىدىن تارتىپ ئېلىپ، ئاۋايلاپقىنا يەرگە قويۇپ، بالىنىڭ مەھكەم پاچىقىنى سىقىمدىۋالغان كىچىك قوللىرىنى ئاچچىق ئەلەم ئىچىدە ئاجرىتىۋېتىپ، سىرتقا چىقىپ كەتتى. تەبىئىيكى، ئۆزىنىڭ جېنى تېخىمۇ تاتلىق ئىدى!

ئون بېشى ئۆي ئىچىدە قالدى. جاڭ «ئۇ نېمىشكە چىقمايدۇ؟» دېگەندەك قىلىپ، ئىختىيارسىز ئارقىسىغا بۇرۇلغان چېغىدا، ئۆي ئىچىدىن «گۈم!» قىلغان بىر پاي ئوق ئېنىق ئاڭلاندى!

جاڭ جۇنتاۋ ئەمدىلا چىققان ھويلا سىرتىدا دەم كۆتە بولغاندەك ئولتۇرۇپلا قالدى. ئۆي ئىچىدىن خۇددى بۇيۇك بىر ئىشنى روياپقا چىقىرىۋەتكەندەك، غالىپلىق مەغرۇرلىقى بىلەن چىقىۋاتقان مۇئاۋىن ئونبېشىنىڭ تاپانچىسىنى غىلابىغا سالغاچ بۇ تەرەپكە كېلىشىگە نەپرەت بىلەن قاراپ، كۆڭلى ئاينىپلا كەتتى. مۇزدەك بىرنەرسە ئىچىنى مۇزلاتقانچە مېڭىسىدىن چىقىپ كەتكەندەك بولدى. بۇنىڭ ئاشۇ سانسىزلىغان ئوق ئاۋالىرى ئىچىدىن ئالاھىدە بىلىنگەن، ئۆي ئىچىدىن ئاڭلانغان بىر تال ئوق ئاۋازى تۇپەيلىدىن ياكى سەھەرنىڭ سوغ ھاۋاسىدىن بولغىنىنى ئىلغا قىلغىلى بولمايتى. ئۇ كۆتۈرەلمىگۈدەك ھاراق ئىچكەن پىيەنچىۈكتەك، مۇكچىيىپ ئولتۇرۇپ، قۇرۇق قەي قىلاتتى. كۆچىنىۋېرىپ ھالى كەتكەن ئىدى. ئاخىرى شاقىرىتىپ قۇسۇۋەتتى!

ــ ۋاي مارپاينەك، بوپتۇ، بىرئاز ئېسىڭگە كېلىۋېلىپ ئارقىمىزدىن يەت، سېنى مىجەزى يوق بولۇپ قالدى دەرمەن، ئەمما بۇ ياخشىلىقىمغا چوقۇم جاۋاپ بېرىشىڭ كېرەك!... ــ شۇنداق دېگەنچە ئۆز سېپى تەرەپكە تېز-تېز قەدەم تاشلاپ كەتتى.

قانچىلىك ۋاقىت ئۆتتىكىن، شەرق تەرەپ ئاقىرىشقا باشلىشى بىلەن، شەرقنىڭ ئۇپۇق سىزىقىدا قاندەك قىزىللىق كۆتۈرۈلۈشكە باشلىدى. خۇددى قان كەلكۈنى ئالەمنى باسىدىغاندەكلا سۈرلۈك، مەھزۇن كۆرۈنەتتى. يەنە جانى قىينىغۇچى جىمجىتلىق يۇرتقا ئېتەك يېيىپ، يۈرەكلەرنى مۇجۇماقتا ئىدى. ئەگەر سوقۇۋاتقان يۈرەك قالغان بولسا...

2010-يىلى 4-ئاينىڭ 3-كۈنى

2002 ـ يىلى 10ـ ئاينىڭ 1ـ كۈنىدىكى «ئەركىن ئاسىيا» رادىيوسىنىڭ پروگراممىسىدا بارىن ئىنقىلابىنى باستۇرۇشقا قاتناشقان سابىق خىتاي ئەسكىرى جاڭ جۈنتاۋ ۋە ئۇنىڭ سىڭىلىسى ئادۇۋكاتى زىيارەت قىلىنغان ئىدى. بۇ ھېكايە ئەنە شۇ زىيارەتتە جاڭجۈنتاۋنىڭ دېگەنلىرىنى ئاساسىي مەنبە قىلغان بولسىمۇ يېزىش ئىشى بۆگۈنگىچە كېچىككەن ئىدى.